

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

**Maahanmuuttajien asumisen arkitaitojen ja osallisuuden
haasteet ammattilaisten kokemina**

Esiselvitys Joensuun Setlementti ry:n monikulttuurisen asumisen
kehittämishankkeelle

Saara Laitinen ja Anu Molarius

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Saara Laitinen ja Anu Molarius	Sivumäärä 64 ja 26 liitesivua
Työn nimi Maahanmuuttajien asumisen arkitaitojen ja osallisuuden haasteet ammattilaisten kokemina: Esiselvitys Joensuun Setlementti ry:n monikulttuurisen asumisen kehittämishankkeelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kari Keuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Joensuun Setlementti ry, Harri Sarjanoja ja Ilona Tapanainen	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa esiselvitys Joensuun Setlementti ry:n organisoimalle Suomen Setlementtiliiton monikulttuurisen asumisen kehittämishankkeelle. Kehittämishanke on RAY:n rahoittama ja se pyrkii vahvistamaan maahanmuuttajien asumisen arkitaitoja ja osallisuuden muotoja jäsenasetlementeissä ja asuinalueilla. Hankkeella pyritään kehittämään yhdessä maahanmuuttajien kanssa sellaisia keinoja, joilla he voivat vaikuttaa oman asuinympäristönsä kehitykseen ja tehdä siitä heidän kotoutumistaan tukevan. Opinnäytetyön tilaajana toimi Joensuun Setlementti ry.</p> <p>Esiselvitys toteutettiin laadullisin tutkimusmenetelmin. Selvitystä varten haastateltiin kahdeksaa joensuulaista maahanmuuttajien parissa toimivaa ammattilaista kesällä 2015. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina ja ne nauhoitettiin äänitiedostoiksi tutkimuskäyttöä varten. Kaikilta haastateltavilta pyydettiin tutkimuslupa. Haastattelut litteroitiin ja analysoitiin luokittelun ja värikoodauksen avulla. Haastatteluissa esiin nousseet tulokset kerättiin pdf-muotoiseen esiselvitykseen, joka jää Joensuun Setlementti ry:n hankkeen käyttöön.</p> <p>Esiselvitystä varten haastatteluissa kerättiin tietoa ammattilaisten näkökulmasta Joensuun alueen maahanmuuttajien asumisen piirteistä, heidän kohtaamistaan asumisen haasteista, asumisen osallisuudesta sekä tuki- ja koulutustarpeista. Tuloksista ilmeni, että maahanmuuttajat kaipaavat erityisohjaamista joissakin asumiseen liittyvissä asioissa, mutta tarve ohjaukseen vaihtelee maahanmuuttajaryhmien ja -yksilöiden välillä ja usein maahanmuuttajan entinen asumiskulttuuri vaikuttaa vahvasti hänen sopeutumiseensa suomalaiseen asumiskulttuuriin.</p> <p>Useimmin haastatteluissa mainittu ongelma asumisessa oli suomenkielen taidon vähäisyys, joka aiheuttaa tiedonvälitysongelmia. Tämä nähtiin muihin asumisen ongelmiin johtavana tekijänä, minkä takia asiaan toivottiin apua hankkeen kautta esimerkiksi materiaalia tuottamalla. Myös asumisen osallisuus koettiin yleisesti melko vähäisenä, mutta tässäkin asiassa nähtiin suurta vaihtelua eri taustoista tulevien maahanmuuttajien välillä. Tuki- ja koulutustarpeina mainittiin tiedon lisäämisen lisäksi etenkin erilaiset koulutukset, vuokranantajapuolen aktivointi sekä aktiivisten talonyhtiötoimijoiden tukeminen.</p> <p>Esiselvitys ja siitä saatu tieto on tarkoitettu Joensuun Setlementti ry:n käyttöön monikulttuurisen asumisen kehittämistyön pohjaksi. Selvityksestä nousi esiin konkreettisia käytännön toimintatoiveita, jotka toimivat pohjana Setlementin tulevan hankkeen toimintojen suunnittelussa. Selvitys kokosi hankkeelle tietoa myös niistä asioista, jotka jo toimivat Joensuun seudulla, jolloin Setlementin ei tarvitse välttämättä keskittyä niihin tulevassa hankkeessaan. Esiselvitys antaa ajankohtaisen laajan kuvan Joensuun seudun maahanmuuttajien asumisen osallisuudesta sekä asumisen haasteista ammattilaisten kokemina.</p>	
monikulttuurisuus, maahanmuuttajat, asuminen, osallisuus, kotoutuminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Saara Laitinen ja Anu Molarius	Number of Pages 64 and 26 attached
Title Professionals' points of view about the challenges immigrants have with everyday skills and participation in their residential environment: Pre-report for the Settlement of Joensuu's development project of multicultural housing	
Supervisor(s) Kari Keuru	
Subscriber and/or Mentor The Settlement of Joensuu, Harri Sarjanoja and Ilona Tapanainen	
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to produce a pre-report for the Settlement of Joensuu which is organizing a development project of multicultural housing for the Finnish Federation of Settlement Houses. The development project is funded by RAY and it aspires to strengthen immigrants' everyday skills and participation in their residential environment. The project cooperates with immigrants in Joensuu developing ways for them to have an impact on their residential environment and transform it into an environment that supports their individual integration. The thesis was ordered by the Settlement of Joensuu.</p> <p>The pre-report was made by using qualitative methods. The data for it was collected by half-structured themed interviews in summer 2015. We interviewed eight professionals working with immigrants in Joensuu and recorded interviews for scientific use. All of the interviewees were asked for their permission to be seen in the research. The interviews were transcribed and analyzed by using classification and color codes. The results were collected into a pre-report that the Settlement of Joensuu will use in their project.</p> <p>We interviewed professionals for the pre-report about their vision in following topics: features and challenges of immigrants' housing in Joensuu, their participation in their residential environment and needs for support and education. The results show that immigrants need special instruction in some aspects of housing, but the need of instruction depends on the immigrant group or individual. Often immigrants' former residential culture affects strongly on their integration into Finnish residential culture.</p> <p>The problem mentioned most often in the interviews was the lack of Finnish language skills which often causes challenges in communication and in sharing important information. This was seen to be a factor leading to other housing difficulties. That is why the professionals were hoping the project to help for example by providing new material. Immigrants' participation in their residential environment was seen to be quite slight. According to the professionals it would be important to increase knowledge, arrange different training, activate the lessor side and support active condominium operatives.</p> <p>The pre-report and the information it gives is given to the Settlement of Joensuu and is meant to be the base for the development project of multicultural housing in the future. The pre-report includes concrete ideas of action to put into practice which helps the Settlement of Joensuu in planning their future development project. The pre-report also gathered information about the things that already work well in the area so that the future project doesn't necessarily have to focus on them. The pre-report provides a broad view of the current situation of Joensuu's immigrants' residential participation and challenges from professionals' point of view.</p>	
multiculturalism, immigrants, housing, participation, individual integration	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TAUSTAA	7
2.1 Setlementti	7
2.2 Maahanmuutto	8
3 PÄÄKÄSITTEET	13
3.1 Kotoutuminen	13
3.2 Asuminen	14
3.3 Osallisuus	18
4 ESISELVITYKSEN TOTEUTUS	22
4.1 Aihe ja rajaus	22
4.2 Aineistonkeruumenetelmät	24
4.3 Aineiston analyysi	27
4.4 Eettisyys ja validius	28
5 TULOKSET	31
5.1 Tuotos	31
5.2 Asuminen	31
5.3 Osallisuus	41
5.4 Tuki- ja koulutustarpeet	47
5.5. Tulosten sovellettavuus	54
6 LOPUKSI	56
LÄHTEET	60
LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarve tuli suoraan Joensuun Setlementti ry:ltä. Joensuun Setlementti oli keväällä 2015 käynnistämässä monenlaista monikulttuurista toimintaa Joensuuhun ja etenkin uutteen monikulttuurisen asumisen kehittämishankkeeseen tarvittiin tekijöitä. Olemme molemmat suuntautuneet opinnoissamme kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen, joten päätimme tehdä opinnäytetyömme Joensuun Setlementin tulevan kehittämishankkeen pohjaksi.

Vuoden 2015 aikana Eurooppaan on saapunut ennätysmäärä turvapaikanhakijoita muun muassa Irakista, Syyriasta, Somaliasta, ja Afganistanista. Lisääntyneen maahanmuuton taustalla ovat konfliktien aiheuttaman pahentuneet olosuhteet Syyriassa, Irakissa ja Afganistanissa. (Tuohinen 2015.) Maahanmuuton kasvu tuo uusia haasteita monikulttuuristuvalla Suomelle. Tämän takia on tärkeää panostaa maahanmuuttajien kotouttamistyöhön, jotta myös kantasuomalaiset oppivat toimimaan uudessa monikulttuurisessa ympäristössä. Opinnäytetyömme ajankohtaisuus linkittyy vahvasti tämän hetken pakolaistilanteeseen ja sen aihe tulee olemaan merkityksellinen uusien pakolaistaustaisten maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta.

Tuotimme Joensuun Setlementille kevään ja kesän 2015 aikana esiselvityksen Joensuun alueen maahanmuuttajien asumisesta, sen haasteista ja osallisuudesta laajempaa, Setlementtiliiton monikulttuurisen asumisen kehittämishanketta varten. Selvitystä varten haastateltiin eri alojen ammattilaisia, jotka toimivat maahanmuuttajien parissa Joensuussa. Koostimme selvityksen kolmen teeman; asumisen, osallisuuden sekä tuki- ja koulutustarpeiden, ympärille. Selvitys sai lopullisen muotonsa vasta marraskuun 2015 alkupuolella, mutta siitä saadut tulokset olivat Joensuun Setlementillä tiedossa jo elo-syyskuun vaihteessa. Kuvaamme tässä opinnäytetyössämme esiselvityksen teon vaiheita, sen taustaa sekä laajempaa teoreettista pohjaa, johon tutustuimme selvitystä tehdessämme.

Opinnäytetyömme rakenne koostuu kuudesta pääluvusta: 1) johdanto, 2) tausta, 3) pääkäsitteet, 4) esiselvityksen toteutus, 5) tulokset ja 6) lopuksi. Tausta-luvussa kerromme työmme taustoista kuvaamalla tilaajaorganisaatio Joensuun Setlementti ry:tä ja sen monikulttuurisen asumisen hanketta, sekä maahanmuuttoa ilmiönä ja sen nykytilaa Suomessa. Kolmannessa luvussa avaamme työmme pääkäsitteitä, jotka ovat kotoutuminen, asuminen ja osallisuus. Neljäs luku käsittelee esiselvityksen toteutusta. Siinä kuvaamme opinnäytetyön aiheen muotoutumista ja rajausta, aineistonkeruuta ja -analyysia sekä työn eettisyyttä ja luotettavuutta. Viidennessä luvussa kerromme opinnäytetyömme tulokset ja avaamme opinnäytetyön tuotosta ja tulosten jalkauttamista käytäntöön. Viimeisessä luvussa arvioimme työmme onnistumista ja omaa oppimisprosessiamme, ja peilaamme sitä yhteisöpedagogin ammattialaan.

2 TAUSTAA

2.1 Setlementti

Suomen Setlementtiliitto ry on setlementtiyhdistysten uskonnollisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumaton keskusjärjestö ja sivistys- ja sosiaalityötä tekevä kansalaisjärjestö. Sen pyrkimyksenä on edistää hyvää elämää, ihmisoikeuksien toteutumista, osallisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Keskusjärjestönä se yhdistää 36 paikallista setlementtiä ja toimii seitsemällä eri toimialalla, joita ovat monikulttuurinen työ, asumisen palvelut, lapsi- ja nuorisotyö, seniori- ja vanhustyö, opetus- ja kulttuuritoiminta, kansalaistoiminta ja vaikeat elämäntilanteet. (Setlementtiliitto 2015.)

Setlementtiliike on rantautunut Suomeen Englannista, jossa teollistumisesta juontavien ongelmien, kuten syrjäytymisen, ehkäisemiseksi perustettiin kansalaiskeskuksia, eli setlementtejä. Suomeen liike rantautui ensi kerran 1890-luvulla ja ensimmäinen Lontoon mallin mukainen setlementtitalo, Kalliola, perustettiin Helsinkiin. Suomalaisen setlementtityön perustana on alusta asti ollut sillan rakentaminen eri ryhmittymien välille ruohonjuuritason kohtaamisen kautta. (Setlementtiliitto 2015.)

Joensuun Setlementti ry on yksi Setlementtiliiton jäsenyhdistyksistä ja on perustettu vuonna 2002. Se edistää toiminnassaan ihmisten välistä vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä painottaa myös paljon vapaaehtoistyötä ja kansalaisvaikuttamista. Monikulttuurisessa työssään Joensuun Setlementti keskittyy kotouttamaan uusia joensuulaisia, lisäämään osallisuutta asuinalueilla sekä luomaan ihmisille kohtauspaikkoja muun muassa kaikille avoimessa Global Friday -kulttuurikahvilassa. Monikulttuurisen työn lisäksi Joensuun Setlementti tekee sukupuolisensitiivistä työtä Tyttöjen ja Poikien Tuvan ja Isosisko- ja Isovelitoiminnan kautta, järjestää Seniorien Sunnuntaiklubi -toimintaa ja on mukana nuorten taloudenhallintataitojen parantamiseen keskittyvässä Mun Talous -verkostohankkeessa. Toimintaa ohjaavat yhteiset Setlementtiarvot, joihin kuuluvat muun muassa yhteisöllisyys, paikallisuus,

erilaisuuden hyväksyminen, tasa-arvoisuus ja arjen keskellä toteutuva lähimmäisenrakkaus. (Setlementti Joensuu 2015.)

Tämän opinnäytetyön taustalla on Setlementtiliiton uusi monikulttuurisen asumisen kehittämishanke. Hanke on RAY:n rahoittama ja pyrkii vahvistamaan maahanmuuttajien asumisen arkitaitoja ja osallisuuden muotoja jäsenasetlementeissä ja asuinalueilla. Sisäasiainministeriön vuonna 2013 julkaiseman strategian ”Maahanmuuton tulevaisuus 2020” mukaan ennakkoluulojen vähentämiseksi maahanmuuttajien ja kantasuomalaisen välistä keskinäistä myönteistä kanssakäymistä on edistettävä. Maahanmuuttajat on otettava aktiivisesti mukaan rakentamaan omaa ja maansa tulevaisuutta, eikä heitä saa nähdä vain palveluiden käyttäjinä vaan myös aktiivisina toimijoina. Setlementtiliitto pyrkiikin asumisen kehittämishankkeessaan kehittämään yhdessä maahanmuuttajien kanssa sellaisia keinoja, joilla he voivat vaikuttaa oman asuinympäristönsä kehitykseen ja tehdä siitä sellaisen, joka tukee heidän kotoutumistaan. Joensuu on yksi Setlementtiliiton pilottikaupungeista ja näin myös Joensuun Setlementti on hankkeen toiminnan kannalta keskeisessä roolissa. Joensuussa hankkeen toiminta keskittyy etenkin Rantakylän ja Naljakan alueille, joissa maahanmuuttajien määrä on kaupungin alueella huomattavin. (Haapanen 2014, 1-3.)

2.2 Maahanmuutto

Maahanmuutto on kasvanut tasaisesti viime vuosikymmenien aikana. Suomessa maahanmuuttajien määrä on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvulla (Sisäministeriö 2015b). Vuonna 2014 Maahanmuuttovirasto myönsi 20 371 ensimmäistä oleskelulupaa maahanmuuttajille. Perhesyistä oleskelulupa myönnettiin 6774 henkilölle, opiskelusyistä 5611 henkilölle ja työn takia 5062:lle. Kansainvälisen suojelun takia oleskeluluvan saivat 1346 hakijaa ja kiintiöpakolaisen nimikkeellä lupia myönnettiin 1030 henkilölle. Suomeen paluumuuttajia puolestaan oli 276 ja loput 272 sijoittuvat muihin kategorioihin. (Maahanmuuttovirasto 2015a.) Lisäksi poliisin myöntämiä ensimmäisiä oleskelulupia ja poliisin suorittamia EU-kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oleskeluoikeuden rekisteröintejä tehtiin 12 980 kappaletta

vuonna 2014. Kokonaisuudessaan ensimmäisiä oleskelulupia myönnettiin ja oleskeluoikeuden rekisteröintejä tehtiin siis 33 351 kappaletta. (Maahanmuuttovirasto 2015b.)

Syyt maahanmuuton taustalla voivat vaihdella paljonkin, mutta karkeasti Suomeen saapuneet maahanmuuttajat on jaoteltu kotimaahan palaaviin suomalaisiin, vapaaehtoisesti, esimerkiksi työ-, opiskelu- tai perhesyistä Suomeen muuttaviin ulkomaan kansalaisiin sekä pakolaistaustaisiin ns. pakkomuuttajiin (Sjöblom-Immala 2012, 16). Suomessa asuvista maahanmuuttajaryhmistä suurimmat ovat tulleet Suomen naapurimaista (Venäjä 30 995, Viro 48 352, Ruotsi 8401) ja muut suuret ryhmät ovat tulleet Kiinasta (7731), Somaliasta (7653) ja Thaimaasta (7097) (Maahanmuuttovirasto 2015b).

Vuonna 2013 julkaistu Suomen maahanmuuttostrategia ”Maahanmuuton tulevaisuus 2020” määrittää pitkän linjan tavoitteita ja toimintamalleja Suomen maahanmuuttopolitiikalle. Strategiassa painotetaan työllisyyskysymyksiä ja syrjimättömyyttä ja sen keskeisenä ajatuksena on maahanmuuttajien ottaminen mukaan osallisina ja aktiivisina toimijoina rakentamaan Suomen tulevaisuutta. Maahanmuuttostrategiassa voidaan nähdä kolme suuntaviivaa: Suomi on turvallisesti avoin, jokainen löytää paikkansa ja moninaisuus on arkea. Ensimmäinen suuntaviiva painottaa maahanmuuttoa mahdollisuutena ja kansainvälisyyttä rikkautena. Lisäksi suuntaviiva ottaa huomioon Suomen kansainvälisen velvollisuuden antaa suojelua sitä tarvitseville ja toisaalta turvallisuuteen liittyy myös maahanmuuton hallinta ja näin laittoman maahantulon, ihmiskaupan ja syrjäytymisen ehkäisy. Toinen suuntaviiva painottaa erityisesti maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä asioita, kuten kielitaidon ja työn tärkeyttä, sekä sosiaalisia verkostoja. Viimeinen suuntaviiva korostaa suvaitsevaisuuden ja syrjimättömyyden merkityksiä. (Sisäministeriö 2015a.)

Kansainvälisesti maahanmuuttoa säädellään monilla eri sopimuksilla ja asetuksilla, joita käsitellään erilaisissa järjestöissä ja foorumeissa. Jäsenmäärältään suurin muuttoliikettä ja siirtolaisuutta käsittelevä kansainvälinen järjestö on Yhdistyneet Kansakunnat (YK). YK:n alla ja sisällä

toimii monia erilaisia tahoja. Ihmisoikeusasioista vastaa OHCHR (Office of the High Commissioner for Human Rights) ja UNCHR (United Nations Council of Human Rights) ja pakolais- ja turvapaikkakysymykset ovat puolestaan keskeisiä UNHCR:n (United Nations High Commissioner for Refugees) toimijoille. Muuttoliike on säännöllisesti esillä myös YK:n yleiskokouksessa ja työperäiseen maahanmuuttoon keskittyy YK:n alainen ILO (International Labour Organization). Lisäksi hallituksilla on oma epävirallinen muuttoliikettä ja kehitystä koskeva maailmanlaajuinen foorumi GRMD (Global Forum on Migration and Development). Maailmalla toimii myös lukuisia muita tahoja, jotka ovat keskittyneet muuttoliikkeeseen ja sen erityiskysymyksiin. (Makkonen & Koskeniemi 2013, 58–60.)

Maahanmuuttoa sääteleviä kansainväliset sopimukset ja normit liittyvät usein joko pakolaisuuteen ja suojeluntarpeeseen tai työvoiman liikkuvuuteen. Ensimmäiseen liittyviä tärkeimpiä asetuksia ovat YK:n pakolaisten asemaa koskeva yleissopimus (1951), Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (1950), YK:n yleissopimus lasten oikeuksista (1989) sekä YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (1984). Työvoiman liikkuvuuteen vaikuttavista sopimuksista puolestaan merkittävin on siirtotyöntekijöitä ja heidän perheenjäseniänsä koskeva yleissopimus (1990). Myös perheen yhdistämisillä on merkittävä osa muuttoliikenteessä. (Makkonen & Koskeniemi 2013, 61–62.)

Maahanmuutto on noussut erittäin ajankohtaiseksi aiheeksi vuonna 2015 niin kutsutun pakolaiskriisin myötä. Vuoden 2014 lopussa noin 59,5 miljoonaa ihmistä oli joutunut pakenemaan kotoaan konfliktien tai vainon vuoksi, mikä oli 8,3 miljoonaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Näistä pakolaisista suurin osa, 38,2 miljoonaa, oli maansisäisiä pakolaisia, mutta kotimaansa ulkopuolelle oli paennut 19,5 miljoonaa ihmistä ja turvapaikanhakijoita maailmassa oli 1,8 miljoonaa. (Pakolaisapu 2015.) Kesällä 2015 maailmassa oli enemmän pakolaisia kuin koskaan. Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön UNHCR:n raportin mukaan lähes 60 miljoonaa ihmistä on joutunut pakenemaan kodistaan. Heistä 19,5 miljoonaa on pakolaisia, 38,2 miljoonaa maansisäisiä

pakolaisia ja lähes kaksi miljoonaa ihmistä odottaa päätöstä turvapaikasta. (Tapanainen 2015.)

Vuonna 2014 Suomeen tuli 1030 kiintiöpakolaista ja turvapaikan sai 1 346 henkilöä. Maailman pakolaisvirrasta se oli todella pieni osa. (Tapanainen 2015.) Vuonna 2015 pakolaistilanne on kärjistynyt myös Suomessa: elokuussa 2015 Maahanmuuttovirasto arvioi, että Suomeen saapuu 15 000 turvapaikanhakijaa vuoden 2015 aikana. Elokuun 2015 loppupuolella turvapaikkaa oli hakenut Suomesta jo lähes 6 000 ihmistä, kun vuoden 2014 hakijamäärä oli 3 651. Eniten hakijoita Suomeen on tullut vuonna 2015 Irakista, Somaliasta, Albaniasta ja Afganistanista, ja myös syyrialaisien turvapaikanhakijoiden määrä on kesän aikana noussut. (Perttu & Vuoripuro 2015.) Kasvaneiden pakolaisvirtojen taustalla ovat tällä hetkellä muun muassa Afganistanin ja Irakin jatkuvat konfliktit, Libya ja Jemen, jotka ovat suistuneet sekasortoon arabikevään jälkeen, sekä Syyriassa käytävät sodat. (Tapanainen 2015.)

Turvapaikanhakijoille ei ole tällä hetkellä Suomessa tarjolla riittävästi majoitusta, ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla vastaanottokeskukset ovat äärirajoilla (Perttu & Vuoripuro 2015). Vaikka ei ole itsestäänselvyys, että kaikki turvapaikanhakijat saavat myönteisen päätöksen - vuonna 2014 Suomessa jätetyistä turvapaikkahakemuksista hyväksyttiin 54 % (Tuohinen 2015.) - monikulttuurinen asuminen tulee näkymään Suomessa jatkossa entistä enemmän. Tällä hetkellä Maahanmuuttovirasto ja Suomen Punainen Risti avaavat hätämajoituskeskuksia ympäri maata, ja kun turvapaikkapäätöksiä alkaa ratketa, näille ihmisille on löydettävä koti Suomen kunnista. Monikulttuurisen asumisen asiat tulevat jatkossakin olemaan keskeisiä maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta.

Viime vuosina Suomessa maahanmuuttokriittinen liikehdintä on vahvistunut. Tämä ilmenee esimerkiksi eräiden perussuomalaisten poliitikkojen syksyllä 2010 allekirjoittamana "Nuivana vaalimanifestina", joka sisällytettiin melkein kokonaan Perussuomalaisten kevään 2011 eduskuntavaaliohjelmaan. Puolue saavutti kyseisissä vaaleissa huomattavan vaalivoiton. "Nuivassa vaalimanifestissa" kritisoitiin etenkin turvapaikanhakijoita ja muita sellaisia maahanmuuttajaryhmiä, jotka eivät manifestin kirjoittaneiden henkilöiden

mielestä hyödytä suomalaista yhteiskuntaa. Nykyisin useimmilla puolueilla on ainakin jonkinlainen maahanmuutto- tai kotouttamispoliittinen ohjelma. (Saukkonen 2013, 89.) Nyt vuonna 2015 pakolaiskriisi on entisestään lisännyt ääripäiden näkemyksiä niin maahanmuuttopolitiikasta kuin pakolaisistakin. Sosiaalinen media on pullollaan keskusteluja, jotka kietoutuvat aiheen ympärille, ja valitettavasti rasistisiltakaan kommenteilta ja teoilta ei ole välttytty. Poliitikassa maahanmuuttokriittisyys näkyy toisten puolueiden nostaessa sitä entistä enemmän esille, samalla kun toiset pelkäävät sen luovan pohjaa rasismille. Aiheen ajankohtaisuus näkyy myös yleisessä keskustelussa, ja esimerkiksi YLE on jo järjestänyt vuoden aikana useamman Ajankohtaisen kakkosen pakolaisillan keskustelun avaamiseksi ja ennakoluulojen vähentämiseksi. Myös monissa muissa maissa maahanmuuttokriittinen keskustelu on lisääntynyt viime vuosina, ja usein se on johtanut siihen, että maiden hallitukset ovat tiukentaneet maahanmuuttopolitiittista linjaansa. Kuitenkin myös poikkeuksiakin on, kuten Ruotsi, jonka hallitus korosti maahanmuuttajien merkitystä myös kantaruotsalaisten hyvinvoinnille vastauksena yleistyville maahanmuuttokriittisille näkemyksille. (Saukkonen 2013, 89–90.)

Kantaväestön asenteet maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta kohtaan heijastelevat usein yleistä taloustilannetta, jolloin korkeasuhdanteen aikaan ollaan suvaitsevampia ja taloudellisesti heikkoina aikoina kielteisempiä maahanmuuttajia kohtaan. Muita ryhmiä kielteisemmin maahanmuuttajiin suhtautuvat maaseudulla asuvat, vähemmän koulutetut miehet ja nuoret, sekä eläkeläiset. (Söderling 2013, 22.) Pääkaupunkiseudulla asuvat, naiset ja eniten koulutusta saaneet taas suhtautuvat myönteisemmin maahanmuuttajiin. Usein myös suomalaisten henkilökohtaiset kontaktit Suomessa asuviin maahanmuuttajiin ovat yhteydessä myönteisempiin asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan. (Pehkonen 2006, 35.)

3 PÄÄKÄSITTEET

3.1 Kotoutuminen

Kotoutuminen on tärkeä osa maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen kulttuuriin ja suomalaisten sopeutumista monikulttuuriseen Suomeen. Ensimmäinen kotoutumista koskeva laki, Laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), julkaistiin vuonna 1999. Tämä laki keskittyi humanitäärisen maahanmuuttoon ja työttömien maahanmuuttajien kotoutumiseen. Työ- ja perheperäinen maahanmuutto otettiin paremmin huomioon vuonna 2010 kotouttamislakia uudistettaessa. Kotoutuminen on määritelty nykyisessä kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) seuraavasti: Maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla, kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Lain mukaan kaikille Suomeen muuttaville on annettava tietoa heidän oikeuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Jokainen maahanmuuttaja on myös oikeutettu yksilölliseen kotoutumissuunnitelmaan, joka muun muassa tukee maahanmuuttajaa kielitaidon kartuttamisessa, sekä muiden yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen kokoamisessa. Lisäksi laki edellyttää, että kunnilla ja valtiolla on omat kotouttamisohjelmansa, joista selviää, millä tavoin kunnan palvelut ovat maahanmuuttajan käytettävänä, ja kuinka valtio kehittää kotoutumista kansallisesti. (Makkonen & Koskeniemi 2013, 78–79.)

Suomen kotouttamispoliittinen linjaus vastaa pitkälti multikulttuurista toimintaohjetta, jota Alankomaissa on noudatettu 1980- ja 1990-luvuilla, ja jonka keskeisenä tavoitteena on maahanmuuttajien sijoittuminen yhteiskuntaan niin, että heidän ei tarvitse luopua kielestään ja kulttuuristaan. Mallia kotouttamispolitiikkaan haettiin ilmeisesti nimenomaan Alankomaista, Ruotsista ja Norjasta. Suomalaisen kotouttamispolitiikan lähtökohtana on ajatus kaksisuuntaisesta kotoutumisesta: samalla kun maahanmuuttaja opettelee elämään uudessa yhteiskunnassa, myös suomalaisen yhteiskunnan ja

kantaväestön edustajien tulee oppia elämään uudessa, monikulttuurisessa yhteiskunnassa. (Saukkonen 2013, 92–93.) Valtioneuvoston vuonna 2008 eduskunnalle laatimassa selonteossa todetaan seuraavaa:

Kotoutuminen on myös vuorovaikutusta, sitä kuinka maahan muualta muuttanut henkilö pystyy käyttämään hyväksi yhteiskunnan luomia mahdollisuuksia. Tämä edellyttää pyrkimistä syrjimättömyyteen ja yhdenvertaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi se edellyttää muutoksia palvelujärjestelmässä, samoin kuin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa arjen tilanteissa, kuten työelämässä, kouluissa, päiväkodeissa, asuinalueilla. Puhumme kaksisuuntaisesta kotoutumisesta, sekä maahanmuuttajan että yhteiskunnan mukautumisesta uuteen tilanteeseen. Mitä sosiaalisesti kotoutuneempi yhteiskunta on, sitä läheisemmin ja kiinteämmin sen osat (ihmiset tai ryhmät) ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Valtioneuvosto 2008, 15.)

Kotoutumista ei siis nähdä vain maahanmuuttajan sopeutumisena suomalaiseen yhteiskuntaan, vaan tavoitteena on luoda aidosti monimuotoinen suomalainen yhteiskunta, jossa ihmisten ei tarvitse hylätä omia kulttuureitaan kuuluakseen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kotoutumisen edellytyksenä on, että valtaväestön asenteet ja toimintatavat sen mahdollistavat, jolloin valtaväestö myös antaa tilaa erilaisuudelle syrjimisestä tai eristämisen sijaan (Alitolppa-Niitamo & Fågel & Säävälä 2013, 7).

Asuminen on suuri osa maahanmuuttajien kotoutumista. Kotoutuminen jo sanana korostaa kodin merkittävyyttä maahanmuuttajan sopeutumisessa arjen oloihin. Kaksisuuntaisen kotouttamispolitiikan kannalta on kuitenkin merkityksellistä myös maahanmuuttajan asuinalueen ja sen asukkaiden sopeutuminen maahanmuuttajien asumiseen alueella. Tällöin keskeisiksi tekijöiksi nousevat myös asumiseen liittyvät osallisuuden kokemukset ja niiden kautta luodut suhteet esimerkiksi naapureihin tai taloyhtiön henkilökuntaan.

3.2 Asuminen

Asunto ja asuinalue ovat tärkeä osa ihmisen arkielämää ja niissä viihtyminen on keskeistä ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Maahanmuuttajat, joiden liikkuminen varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa on rajallista, luovat mielikuvan uudesta

kotimaastaan vahvasti lähiympäristönsä varassa. Tämän takia myös kotoutumisen kannalta on tärkeää löytää maahanmuuttajille heidän tarpeisiinsa sopiva asunto. (Alitolppa-Niitamo 2005, 41). Suomalaisessa asumisessa on omia erityispiirteitä, joiden tunteminen edesauttaa maahanmuuttajien kotoutumista.

”Yksinäistalo on esihistoriallisista ajoista lähtien ollut asutuksen perusyksikkö”, toteaa Ilmar Talve kirjassaan Suomen kansankulttuuri (Talve 1990, 37). Historiallisesti suomalainen asumiskulttuuri on siis ollut varsin itsenäistä. Suomessa on kuitenkin pitkään ollut kyläasumista ja muita asumiskeskittymiä. Etenkin 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa kyläasuminen kehittyi entisestään väestön lisääntyessä (Emt. 37). Keskiajalla Suomessa oli vain kuusi kaupunkia, jotka kaikki sijaitsivat rannikolla, Viipuri, Porvoo, Turku, Naantali, Rauma ja Ulvila (Pori). Vasta 1600-luvulla Suomeen alettiin perustaa selkeästi lisää kaupunkeja, mutta ne olivat silti vielä pieniä kooltaan. Vielä 1870-luvulla vain 7 % Suomen väestöstä asui kaupungeissa. (Emt. 31.) Suomen kaupunkien kasvu ja kehitys on jaettu kolmeen vaiheeseen: teollistumisen läpimurtoon vuosina 1867–1917, teollistumisen vakiintumiseen vuosina 1918–1946 ja teollisuuden paisumiseen, joka alkoi vuonna 1947 (Emt. 323). Varsinainen kaupungistuminen on tapahtunut 1960-luvun jälkeen, ja nykyisin 70 % suomalaisista asuu kaupungeissa tai niiden asutustaaajamissa (Suomen ympäristökeskus SYKE 2013).

Virtasen (2005, 20) mukaan taloudelliset ja yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat asumisen sijoittumiseen kaupungeissa. Julkisen vallan harjoittamalla asuntopolitiikalla voidaan kuitenkin vaikuttaa siihen, kuinka nämä muutokset näkyvät asumisen sijoittumisessa. Asuinolosuhteisiin vaikuttavia asuntopoliittisia asioita ovat muun muassa kuntien kaavoitusmonopoli, sosiaalinen asuntotuotanto, rakennuslupamenettely sekä asumisen kysynnän tukeminen verotuksen avulla. (Laakso & Loikkanen 1997, 128.) Viimeisimmän valtioneuvoston asuntopoliittisen toimenpideohjelman tavoitteena on kehittää etenkin seuraavia kokonaisuuksia: 1) tonttimaan saatavuuden turvaaminen ja yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, 2) asuntomarkkinoiden tasapainon edistäminen valtion tukitoimin, 3) erityistä tukea tarvitsevien väestöryhmien asumistilanteen edistäminen ja asuinalueiden eheyden parantaminen, sekä 4)

asuinrakentamisen prosessien ja asumisen laadun parantaminen. (Ympäristöministeriö 2012.) Etenkin kohta kolme näkynee tulevaisuudessa maahanmuuttajien asumiseen liittyvissä kysymyksissä.

Suomen Hypoteekkiyhdistyksen, Hypon, laajan kyselytutkimuksen mukaan noin seitsemän kymmenestä 15–79-vuotiaasta suomalaisesta asuu nykyisin omistusasunnossa. Omassa asunnossa haluaisi asua tätäkin useampi, sillä yhdeksän kymmenestä pitää omistusasuntoa ihanteellisimpana asumismuotona. Vuokra-asujia on noin neljännes, kun taas osaomistusasunnossa tai asumisoikeusasunnossa asuu hyvin harva. Asumismuodoista selvästi suosituin on omakotitalo, jossa asuu noin puolet 15–79-vuotiaista. Kerrostalossa taas asuu kolmannes ja rivi-/paritalossa noin joka viides. Omakotitalossa haluaisi asua useampi: noin seitsemän kymmenestä mainitsee omakotitalon ihanteellisimmaksi asumismuodoksi. (Hypo 2014.) Omistusasuminen ja omakotitalossa asuminen ovat siis selkeästi edelleen suosituimpia vaihtoehtoja suomalaisten asumiskulttuurissa. Suomalaisessa asumiskulttuurissa on lisäksi yksi erityinen ominaispiirre: asunto-osakeyhtiöt, joiden toimintaperiaatteiden omaksuminen saattaa olla haastavaa vieraasta kulttuurista tulevalle asukkaalle (Juntto 2010, 24).

Suomalainen asumisen malli on perinteisesti ollut yhdenmukainen: asunnot ovat melko uusia, suhteellisen pieniä ja hyvin varustettuja. Perinteinen asumisideologia Suomessa on korostanut myös itsenäistä selviytymistä ja asumisen yksityisyyttä. (Juntto 2005, 43.) Tämä voi olla mm. yksi syy siihen, miksi suomalaiset kokevat asumisen neuvomisen jotenkin erityisen araksi aiheeksi. Asumisen yksityisyys heijastuu myös suomalaisessa taloyhtiössä asumiseen. Toisaalta suomalaisessa vapaa-ajan asumisessa näyttäytyy enemmän suomalaisen ”vanhan ajan” asumisen piirteitä, jotka ovat kadonneet nykyisestä arjesta. Näitä ovat esimerkiksi asukkaan oma määräysvalta, toiminnallisuus, yhteisöllisyys, kolmen sukupolven perheet ja laajennettu sukuyhteys. (Juntto 2010, 32.) Nämä piirteet voivat olla tuttuja maahanmuuttajille heidän entisestä asuinympäristöstään.

Maahanmuuttajan maahantulonperusta vaikuttaa hänen asunnonsaantiinsa. Esimerkiksi puolisoina maahan tulleet henkilöt saavat yleensä asunnon

puolison avustuksella yksityisiltä markkinoilta ja vaihto-opiskelijat erilaisten opiskelija-asuntoyhtiöiden kautta. Pakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sekä heidän perheenjäsentensä asumisesta huolehtivat yleensä kunnat, ja he ovat paljon riippuvaisempia julkisen sektorin palveluista kuin esimerkiksi työn perässä maahan muuttaneet henkilöt (Juntto 2005, 45). Varsinkin pakolaisten kohdalla erilaiset lait ja asetukset määrittävät myös asumiseen liittyviä asioita. Näitä ovat muun muassa Ulkomaalaislaki (301/2004), Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011), Schengenin sopimus ja yleissopimus (23/2001), Dublin II -asetus (EY n:o 343/2003), Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) sekä Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).

Maahanmuuttajien asuminen keskittyy Suomessa pääkaupunkialueelle ja muihin kaupunkikeskittymiin. Noin kolmannes maahanmuuttajista asuu pääkaupunkiseudulla. Kaupunkeihin maahanmuuttajia saattaa houkutella esimerkiksi maaseutua suvaitsevampi ilmapiiri ja paremmat työnsaanti ja opiskelumahdollisuudet, sekä mahdolliset perheenjäsenet ja tuttavat. (Paananen 2003, 137.) Julkisen puolen vuokra-asunnot ovat useimmille maahanmuuttajille varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa ainoa tapa saada asunto. Vuokratalot ovat usein kerrostaloja ja asunnot melko pieniä; kolme huonetta ja keittiö on usein suurin tarjolla oleva vaihtoehto. Monet maahanmuuttajat ovat saaneet kodin myös Arava-asuntojen kautta, jotka ovat varusteluiltaan melko uusia ja hyväkuntoisia. Suomen asuntopolitiikan eduksi on laskettava kaupunkien rakenteen homogeenisuus: Suomessa ei ole varsinaisia slummeja, vaikka rikkaiden asuinalueet saattavatkin erottua kaupunkikuvasta. (Juntto 2005, 45–46.)

Asuinalueiden segregatio on kuitenkin asia, josta monikulttuurisen asumisen taholla ollaan eniten huolissaan. Maahanmuuttajien alueellisen sijoittumisen ajatellaan ohjaavan kotoutumisprosesseja, sillä integraatiolle nähdään olevan haitaksi, jos maahanmuuttajat keskittyvät asumaan liiaksi samoille asuinalueille. (Rasinkangas 2013, 123.) Asumissegregatio voi muuttaa sosiaalisesti homogeeniset asuinalueet ulkopuolisilta lähes suljetuiksi, mikä voi heikentää maahanmuuttajien ja kantaväestön välejä. Toisaalta saman etnisen ryhmän asumisen keskittyminen tietylle alueelle voi vahvistaa ryhmän jäsenten

turvallisuuden ja viihtymisen tunnetta ja lisätä yhteisöllisyyttä. (Pehkonen 2006, 34.) Segregaatiolla viitataan sosiaalitieteen tutkimuksessa usein alueellisten erojen ongelmalliseen lisääntymiseen, jonka seurauksena tietyillä väestöryhmillä on yliedustus toisilla ja aliedustus toisilla alueilla. Maahanmuuttajien asemaan asuntomarkkinoilla ja heidän alueelliseen sijoittumiseensa vaikuttavat kuitenkin monet seikat, joista osa liittyy maahanmuuttajien omiin valintoihin ja osa yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin. Segregaatiolle on luotu erilaisia selitysmalleja, joiden näkökulmat ja painotukset vaihtelevat paljonkin. Oleellista on kuitenkin huomata vaikuttavien tekijöiden runsaus ja niiden samankaltaisuus, jotta asiaa osataan lähestyä kokonaisvaltaisesti. (Rasinkangas 2013, 124.)

Tekemässämme esiselvityksessä asuminen näyttäytyy ihmisten arkipäiväisinä toimintoina ja osittain myös asumismuotojen kartoituksena. Keskitymme kokoamaan yhteen erilaisia käytännön haasteita, joita maahanmuuttajat kohtaavat asumisen arjessaan ja lisäksi asumisen osallisuuteen vahvasti liittyviä teemoja, kuten asukasyhdistystoimintaa, talkootoimintaa ja taloyhtiötoimintaa. Usein haastatteluidemme vastauksissa korostuvat nimenomaan asuminen taloyhtiöissä ja kerrostaloissa, ei niinkään omakotitaloissa tai omistusasunnoissa, vaikka nämäkin asumismuodot selvityksessä mainitaan. Jätimme selvityksemme ulkopuolelle kokonaan asumisen vastaanottokeskuksissa, koska tämä on täysin omanlainen asumisen muotonsa.

3.3 Osallisuus

Osallisuus on monimerkityksellinen käsite, jota voi lähestyä useista eri näkökulmista. Sitä voi tarkastella niin yhteiskunnan, ympäröivän yhteisön kuin oman elämän osallisuuden kautta. Osallisuus voidaan määritellä yksilölliseksi tunteeksi tai kokemukseksi kuulumisesta yhteisöön ja yhteiskuntaan, ja tähän määritelmään olemme myös opinnäytetyössämme kiteyttäneet pohdintamme maahanmuuttajien osallisuudesta asumiseen ja lähiympäristöön. Osallisuus muotoutuu tuntemisesta, johonkin kuulumisesta ja tekemisestä, ja keskeisiä tekijöitä osallisuuden kokemisessa ovat luottamus, sitoutuminen ja kuulluksi

tuleminen. Osallisuudesta puhutaan syrjäytymisen vastavoimana, ja siksi osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy kulkevatkin käsi kädessä. (Jämsén & Pyykkönen 2014, 9.) Syrjäytymisessä on kyse yhteiskunnan rakenteissa olevasta ilmiöstä, joka linkittyy yksilöllisen osallistumisen, integraation ja vallan heikentymiseen. Kysymys on vajeesta sosiaalisessa kanssakäymisessä samoin kuin osattomuudessa. Osattomuudesta kärsivä yksilö ei ole osallinen jostakin yhteiskunnassa tärkeänä pidetystä asiasta, kuten sosiaalisista suhteista, työmarkkinoista, taloudellisesta tai yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. (Särkelä-Kukko 2014, 36.)

Osallisuuden yhteydessä puhutaan usein myös osallistumisesta. Käsitteet ovat lähellä toisiaan, mutta eivät kuitenkaan tarkoita samaa asiaa. Osallisuuden käsite viittaa jäsenyyteen ja kuulumiseen yhteisöihin ja yhteiskuntaan, sekä kysymykseen yhteisöjen toimintatavoista, kun taas osallistuminen liittyy enemmän konkreettisesti kansalaisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin itseään ja lähipiiriään koskevassa päätöksenteossa. Osallisuus ja osallistuminen kuitenkin liittyvät toisiinsa, sillä osallistumiselta puuttuu perusta ilman johonkin kuulumisen tunnetta, osallisuutta. (Bäcklund ym. 2002, 7; Sassi 2002, 59.) Osallistuminen voi olla käytännössä esimerkiksi osallistumista erilaisiin tapahtumiin tai päätöksentekoon, jolloin se voi olla vapaa-ajantoimintaa, kansalaistoimintaa tai vaikuttamistoimintaa. Osallistuessaan yksilö voi toteuttaa itseään, vaikuttaa omaan elämäänsä ja tärkeänä pitämiinsä asioihin, mikä tekee osallistumisesta yhden osallisuuden muodon. (Särkelä-Kukko 2014, 35.)

Osallisuutta edellyttää yksilön voimaantuminen (engl. empowerment), joka tarkoittaa kykyä nähdä osallisuuden tarjoamat mahdollisuudet vaikuttaa omaa elämää koskeviin päätöksiin. Voimaantuminen näkyy yksilötasolla ihmisen päätöksentekotaitoina ja kykynä ohjata omaa elämäänsä. Yksilötason voimaantuminen on yhteisön voimaantumisen edellytys, jolloin ihmisten voimaantuminen vahvistaa myös yhteisön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elinympäristöön. (Rouvinen-Wilenius 2014, 52.)

Sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä ihmisen hyvinvoinnille ja niillä on tärkeä merkitys mahdollisuuksiin päästä osalliseksi ympäröivään yhteiskuntaan. Siksi myös yksinäisyyden kokeminen ja sosiaalisten suhteiden puuttuminen voivat

olla maahanmuuttajalle suurikin este kotoutumiselle uuteen kotimaahan. Tästä johtuen osallisuuden kokeminen ja sosiaalinen aktiivisuus uudessa asuinympäristössä on hyvin tärkeää, ja esimerkiksi naapuruussuhteiden toimivuus on seikka, joka vaikuttaa positiivisesti maahanmuuttajien mahdollisuuksiin ja haluun kotoutua uuteen kotimaahansa. Kun maahanmuuttajalla on mahdollisuus osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin, mahdollistaa se myös tutustumisen uusiin ihmisiin, sekä valtaväestön edustajiin että muihin maahanmuuttajiin, ja sitä kautta kielen oppimisen, suhteiden luomisen ja hyväksytyksi tulemisen tunteen. Myös ympäröivän yhteiskunnan myönteinen suhtautuminen on tärkeää, kun pyritään tukemaan maahanmuuttajien osallisuutta, sillä se mahdollistaa keskinäisen solidaarisuuden ja sosiaalisen pääoman syntymisen. (Pehkonen 2006, 36–38.)

Maahanmuuttajien osallisuuden ja sopeutumisen esteenä voivat olla kokemukset syrjinnästä ja rasismista sekä maahanmuuttovastaisen asenneilmapiirin lisääntyminen Suomessa. Tärkeä voimavarojen lähde taas on sosiaaliset verkostot, joihin kuuluu sekä muita maahanmuuttajia että valtaväestön edustajia. Sosiaaliset verkostot tarjoavat sosiaalista tukea niin tunne- kuin arkielämän ongelmiin. Suuri osa maahanmuuttajista pitää tiiviisti yhteyttä Suomen ulkopuolella asuviin läheisiinsä helposti nykyteknologian avulla. Yhteydet suomensuomalaisiin taas voivat auttaa tiedon ja työn löytämisessä, kielen oppimisessa ja muiden arjen haasteiden ratkaisemisessa. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 77–78.)

Kaupungistumisen myötä asuinalueet ja asumismuodot muuttuvat, jolloin muutoksia näkyy myös naapuruussuhteissa ja asuinalueiden yhteisöllisyydessä. Talotyyppi määrittää usein naapuruussuhteiden kiinteyttä, ja varsinkin omakotitaloasuminen pihakontakteineen tihentää naapuruussuhteita. Pientaloalueiden kiinteämpiin sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaa myös ulkona oleskelu, eli se, että asuinympäristössä on kohtauspaikkoja, joissa naapureihin voidaan olla yhteydessä. Kerrostaloasuminen osallisuuden ja naapuruston sosiaalisen kanssakäymisen lisäämiseksi myös kerrostaloja olisi hyvä kehittää tulevaisuudessa niin, että asukkaille luodaan kohtauspaikkoja pihaille, yhteisiin tiloihin ja naapurustoon. (Juntto 2008, 98–99.)

Maahanmuuttajayhdistysten määrä on lisääntynyt 1990-luvulta lähtien maahanmuuttajamäärän kasvaessa. Maahanmuuttajien perustamia yhdistyksiä onkin Suomessa arviolta noin 700 kappaletta. Maahanmuuttajaryhmistä erityisen aktiivisia yhdistyksen perustamisessa ovat olleet somalit, kurdit ja iranilaiset, ja suurin osa nykyisin toimivista yhdistyksistä on nimenomaan pakolaisina Suomeen muuttaneiden perustamia. Yhdistystoimintaan osallistuminen on tärkeää maahanmuuttajan kotoutumisen ja osallisuuden kokemusten kannalta. Yhdistykset ja niissä toimiminen voimaannuttavat maahanmuuttajia vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin ja opettavat heille uuden elinympäristön toimintatapoja. Lisäksi omat organisaatiot auttavat maahanmuuttajia muodostamaan sosiaalisia verkostoja, joita heidän voi olla muuten vaikea löytää uudessa elinympäristössä. Usein aktiiviset toimijat maahanmuuttajayhdistyksissä ovat olleet sosiaalisesti, kulttuurisesti ja poliittisesti aktiivisia jo lähtömaassaan. (Pyykkönen 2007, 106–107.)

4 ESISELVITYKSEN TOTEUTUS

4.1 Aihe ja rajaus

Tämä kehittämistyö perustuu suoraan Joensuun Setlementin tarpeeseen selvittää maahanmuuttajien parissa toimivien ammattilaisten näkemyksiä Joensuun maahanmuuttajien asumisen haasteista ja asumiseen liittyvästä osallisuudesta. Pyrimme työssämme selvittämään, millaisia mahdollisia haasteita Joensuun alueen maahanmuuttajat kohtaavat asumisessaan ja millä niihin voidaan vaikuttaa sekä sitä, minkälaisia näkemyksiä maahanmuuttajien parissa toimivilla ammattilaisilla on maahanmuuttajien kokemasta osallisuudesta lähiympäristössään. Opinnäytetyössämme keräämme kaupungin työntekijöiltä, asumisneuvojilta ja järjestötyön ammattilaisilta näkemyksiä maahanmuuttajien asumisesta ja osallisuudesta, siitä, mitkä seikat niihin vaikuttavat ja millä keinoin maahanmuuttajien arkitaitoja ja osallisuutta asumisessa voisi kehittää. Lisäksi pyrimme selvittämään, minkälaisia tuki- ja koulutustarpeita edellä mainittuihin teemoihin liittyen on jo maahanmuuttajille tai heidän parissaan työskenteleville olemassa, ja minkälaisia tuki- ja koulutusmuotoja olisi hyvä lisätä tai kehittää. Työn konkreettinen tuotos on tuottamamme esiselvitys maahanmuuttajien asumisen ja sen osallisuuden nykytilanteesta. Esiselvitys on tehty käyttämällä pohjana ammattilaisten haastatteluja.

Työn keskeiset tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia haasteita maahanmuuttajat kohtaavat asumiseen liittyen?
2. Ovatko maahanmuuttajat osallisia omassa asuin- ja lähiympäristössään?
3. Minkälaisia tuki- ja koulutustarpeita maahanmuuttajilla/heidän parissaan työskentelevillä ammattilaisilla on asumisen ja osallisuuden kehittämiseksi?

Selvitys tuotettiin osana Suomen Setlementtiliiton uutta monikulttuurisen asumisen kehittämisen hanketta, jotta Joensuun Setlementin monikulttuurisen asumisen kehittäjä voi siitä saatujen tietojen avulla lähteä jatkamaan

monikulttuurisen asumisen kehittämistyötä ja haastattelemaan Joensuun alueen maahanmuuttajia samojen teemojen kautta. Siksi opinnäytetyön rajausta pohtiessamme teimme yhteistyötä Setlementin toimijoiden kanssa. Päädyimme jakamaan työn kolmeen teemaan: asumiseen, osallisuuteen ja tuki- ja koulutustarpeisiin. Halusimme myös keskittyä nimenomaan maahanmuuttajien asumisen osallisuuteen, sillä vaikka maahanmuuttajista, osallisuudesta ja asumisesta löytyy erillisinä teemoina paljonkin tutkimuksia ja tietokirjallisuutta, on maahanmuuttajien asumiseen ja siihen kuuluvaan osallisuuteen keskittytty aiheena erittäin vähän.

Setlementtiliiton hankkeen taustalla on maahanmuuttaja-alueiden kasvava eriarvoisuus. On huomattu, että alueilla, joissa asuu prosentuaalisesti paljon maahanmuuttajia, korostuu myös vuokra-asuntojen suuri määrä, matala koulutus- ja tulotaso sekä suhteellisen korkea työttömyysaste. Myös rasismi ja ristiriitatilanteet luovat alueille turvattomuuden tunnetta. (Haapanen 2014, 2.) Maahanmuuttajien asumisen tukemisella ja osallisuuden lisäämisellä pyritään vähentämään asuinalueiden ongelmia ja ristiriitatilanteita. Myös maahanmuuttajien osallisuuden lisäämisellä nähdään olevan myönteisiä vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisessa.

Selvityksessämme määrittelimme osallisuuden tarkoittamaan yksilöllistä tunnetta tai kokemusta kuulumisesta yhteisöön tai yhteiskuntaan. Maantieteellisesti selvityksemme rajattiin koskemaan Joensuun seutua, jolla tarkoitamme Joensuun kaupunkia kokonaisuudessaan. Maaseutualueesta puhuttaessa viittaamme Joensuun kaupungin reuna-alueisiin, ellemme ole erikseen maininneet, että kyse on Joensuun lähikunnasta.

Maahanmuuttaja on terminä todella laaja ja hankalasti hahmotettavissa. Pohdimme selvityksen alussa omaa rajaustamme, mutta tulimme siihen tulokseen, että emme halua puhua vain pakolaisista, vaan annamme haastateltaville mahdollisuuden nostaa esiin eri maahanmuuttajaryhmiä haastatteluiden aikana. Maahanmuuttajalla tarkoitimme lopulta esiselvityksessämme laajasti Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla viittasimme myös sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai

toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen (ns. toisen sukupolven maahanmuuttaja). Päädyimme tällaiseen määritelmään, sillä esimerkiksi vaihto-opiskelijat ovat yleensä erityisessä asemassa asunnonsaannin ja sosiaalisten suhteiden luomisen kannalta. Toisen polven maahanmuuttajat eivät juuri nousseet esiin aineistossamme, mutta emme halunneet suoraan rajata heitä pois jo haastatteluvaiheessa, sillä emme tienneet kuinka merkittävä ryhmä olisi asumisen osallisuuden näkökulmasta. Myöskään puolisoina maahan tulleisiin maahanmuuttajiin emme keskittyneet erityisesti, ellei heitä nostettu haastatteluissa esiin haastateltavien toimesta. Pääpainon selvityksessä saivat lopulta pakolaisina tai työn perässä maahan muuttaneet henkilöt.

4.2 Aineistonkeruumenetelmät

Opinnäytetyömme tuotos, esiselvitys, toteutettiin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Kvalitatiivista (laadullista) tutkimusta käytetään ihmistieteissä usein, sillä sen menetelmät antavat kvantitatiivisen (määrällisen) tutkimuksen menetelmiä paremmin kokemusperäistä tietoa ihmisistä. Kvalitatiivinen tutkimus ei ole minkään tietyn tieteenalan tutkimusote, vaan se on yhdenlainen tapa tutkia. Se sisältää erilaisia traditioita, lähestymistapoja ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä tutkimusta varten. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on elämismaailman tutkiminen ja merkitykset, joita ihmiset antavat eri asioille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Päädyimme esiselvityksen teossa käyttämään menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä ainutlaatuinen, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelumenetelmä on hyvin joustava, sillä siinä voidaan säädellä aineiston keruuta tilanteen ja haastateltavien edellyttämällä tavalla. (Hirsjärvi & al. 2008, 199–201.) Tämä mahdollistaa vapaamman vuorovaikutuksen kuin kyselyissä, ja antaa sekä haastattelijalle että haastateltavalle mahdollisuuden kysyä tarkentavia kysymyksiä. Tätä tiedonkeruumenetelmää käyttämällä meillä on mielestämme mahdollisuus saada laajempaa tietoa kuin yksittäisten lomakkeiden avulla.

Toisaalta haastatteluun menetelmänä liittyy myös monia haasteita. Esimerkiksi haastateltavilla on taipumus antaa haastattelussa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, jolloin tutkimustulosten reliabiliteetti eli luotettavuus voi kärsiä. Haastattelussa korostuvatkin myös haastattelijoiden tulkinnat vastauksista, mikä myös lisää virhemahdollisuuksia. Koska haastattelut ovat aina kontekstisidonnaisia, ihmiset voivat käyttäytyä haastattelutilanteessa eri tavalla kuin jossain muussa tilanteessa, ja tämä pitää ottaa tuloksia tarkastellessa huomioon. (Hirsjärvi & al. 2008, 201–202.)

Me haastattelimme kuitenkin selvitystä tehdessämme nimenomaan maahanmuuttajien parissa toimivia ammattilaisia heidän työhönsä liittyen, ja haastattelun ja selvityksen tuloksia käytetään juuri heidän työnsä helpottamiseksi, joten uskomme, että haastateltavat pyrkivät vastaamaan totuudenmukaisesti ja kertomaan meille kaiken oleellisen. Lisäksi teimme useita haastatteluja erilaisen työnkuvan omaavilta ihmisiltä pyrkimyksenämme saada laaja-alainen kuva aiheesta. Pyrimme työssämme ehkäisemään virhetulkintoja muun muassa suorien lainauksien käytöllä ja sillä, että lähetimme selvityksen haastateltaville luettavaksi ennen sen viimeistelyä, jotta he saattoivat varmistaa sen, ettemme epähuomiossa olleet tulkinneet vastauksia väärin.

Teemahaastattelu ei ole yhtä strukturoitu kuin lomakehaastattelu, mutta ei myöskään yhtä vapaamuotoinen kuin avoin haastattelu. Teemahaastattelussa on olemassa valmiit teemat ja aihealueet, joille haastattelu rakentuu. Tyypillistä kuitenkin on, että kysymysten tarkka muoto ja järjestys muokkautuvat haastattelun kuluessa. (Hirsjärvi & al. 2008, 203–204.) Puolistrukturoidun haastattelun katsotaan soveltuvan hyvin tilanteisiin, joissa tutkittavina ovat intiimit tai arat aiheet, tai jos halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita (Metsämuuronen 2006, 115), kuten meidän tilanteessamme esimerkiksi perusteluja, haasteita ja toivomuksia. Toteutimme haastattelut pari- ja yksilöhaastatteluina. Parihaastattelut olivat joidenkin haastateltavien kohdalla perusteltuja esimerkiksi työparien takia tai aikataulutuksen helpottamiseksi, sekä laajemman keskustelun synnyttämiseksi. Muuten toteutimme lähinnä yksilöhaastatteluja. Olimme molemmat läsnä kaikissa haastattelutilanteissa, mutta olimme tehneet haastatteluista varten selkeän työnjaon haastattelun sisällöstä.

Esiselvitystä varten haastattelimme kahdeksaa joensuulaista toimijaa yhteensä kuudessa haastattelussa. Valitsimme haastateltavat yhdessä Joensuun Setlementin työntekijöiden kanssa. Pyrimme haastattelemaan ammattilaisia usealta eri taholta mahdollisimman monipuolisen tiedon saamiseksi. Kaikki haastattelut toteutettiin kesäkuussa 2015, lukuun ottamatta viimeistä haastattelua, jonka toteutimme heinäkuussa 2015 aikatauluongelmien takia. Haastateltavat toimivat maahanmuuttajien parissa perhetyöntekijöinä, sosiaaliohjaajina, hanketyöntekijöinä, monikulttuurisen järjestötoiminnan kehittäjinä, asukasneuvojina ja työvoimapalveluasiantuntijoina.

Olimme laatineet haastatteluja varten haastattelurungon, joka koostui neljästä teemasta: 1) taustatiedoista, 2) asumiseen liittyvistä kysymyksistä, 3) asumisen osallisuuteen liittyvistä kysymyksistä ja 4) tuki ja koulutustarpeista. (Katso liite 2.) Haastateltavien taustatietoja pyrimme selvittämään, jotta vastausten konteksti selviäisi ja voisimme ottaa erilaiset työtaustat huomioon vastausten analysoinnissa. Muut kolme teemaa nousivat suoraan Joensuun Setlementin selvitystarpeista. Haastattelurunkoa suunnitellessa sen kysymysten asettelua pohdittiin ja arvioitiin yhdessä tilaajaorganisaation edustajan kanssa. Tavoitteenamme oli luoda kysymyksiä, jotka eivät johdatelleet haastateltavia vastaamaan tietyllä tavalla, vaan jättivät vastausmahdollisuudet riittävän avoimiksi. Ennen haastatteluja lähetimme pelkistetyn rungon myös haastateltaville nähtäviksi, jotta he pystyivät halutessaan perehtymään kysymyksiin etukäteen. Lisäksi lähetimme haastateltaville haastattelupyynnön yhteydessä saatekirjeen opinnäytetyöstämme ja esiselvityksen tarpeesta ja hyödyntämisestä.

Kaikki haastattelut kulkivat melko samalla kaavalla. Haastattelujen alussa pyysimme haastateltavilta allekirjoituksen tutkimuslupa (katso liite 1.) ja varmistimme, että haastattelut saa nauhoittaa, niitä voi käyttää tutkimuskäyttöön ja haastateltavat voivat esiintyä selvityksessä omilla nimillään. Itse haastattelut aloitimme kertomalla opinnäytetyöstämme ja esiselvityksestä sekä niiden käyttötarkoituksista. Sen jälkeen etenimme haastattelurungon mukaan kysymykset läpi teemoittain niin, että meillä molemmilla oli tiettyjen teemojen kysymykset vastuullamme. Määrittelimme myös haastateltaville haastattelujen

aikana joitakin esiselvityksen kannalta keskeisiä termejä, jotta kysymykset aukeaisivat heille paremmin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin äänitiedostoiksi puhtaaksi kirjoittamista varten.

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimusongelma ja aineisto ovat laadullisessa aineistossa tyypillisesti tiiviissä vuoropuhelussa keskenään ja tutkimuskysymykset tarkentuvat aineistoon tutustuttaessa (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2011, 13). Teimme kuitenkin esiselvitystä tiettyä hanketta varten, ja näin ollen meillä oli alusta asti haastatteluissa mukana tietyt teemat ja aihealueet, joista halusimme saada tietoa. Teemahaastattelun rungon teemat siis ohjasivat haastattelun kulkua, ja käytimme näitä teemoja aineiston lähestymisen ja analyysin lähtökohtina.

Olimme tallentaneet haastattelut äänitiedostoihin, jolloin haastattelujen litterointi nousi aineiston käsittelyn kannalta tärkeäksi vaiheeksi (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2011, 13). Litteroinnilla tarkoitetaan esimerkiksi nauhoitetun puheen tai käsin kirjoitetun tekstin puhtaaksikirjoittamista. Litterointeja voidaan tehdä erilaisia merkkejä käyttäen ja eri tarkkuuksilla. Tutkimuskysymys ja -menetelmä ohjaavat litteroinnin tarkkuusastetta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Päädyimme melko karkeaan litterointiin, sillä tarkoituksenamme oli saada haastatteluista näkyviin haastateltavien mielipiteet ja näkemykset, eikä tutkia esimerkiksi puhetapoja, mikä vaatisi erityisen tarkan litteroinnin avukseen. Litteroimme kaikki haastattelut ja aineistoa meille kertyi lopulta 304 minuuttia ja 108 sivua litteroitua tekstiä.

Litteroinnin jälkeen luokittelimme aineiston haastattelurungon mukaisiin neljään teemaan. Luokittelu on varsinaisen analyysin apuväline ja sen tarkoituksena on käydä aineisto järjestelmällisesti läpi tutkimuskysymyksiä apuna käyttäen (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2011, 18–19). Käytimme värikoodausta luokittelun apuna ja saimme nostettua aineistosta pääteemojen lisäksi esiin erilaisia alakategorioita. Kun olimme saaneet koko aineiston värikoodattua, koostimme erilaiset teemat yhteen omiksi tiedostoikseen. Näin hahmotimme paremmin, minkälaisia asioita aineisto kertoi mistäkin teemasta ja niiden

alakategorioista. Samalla erilaisten koosteiden tekeminen testaa koodauksen ja aineiston ryhmittelyn toimivuutta, ja tässä vaiheessa aineistosta voi vielä helposti tehdä tarkempia kategorisointeja tai luoda ryhmittelyille yläkäsitteitä. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2011. 24–25.) Koodaus on jo itsessään osa aineiston tulkintaa, sillä koodit ovat jollain tavalla tutkijan valitsemia (Jolanki & Karhunen 2011, 399). Meidän tapauksessamme haastattelurungon kysymysten teemat toimivat koodien pohjana. Esiselvitykseenme kokosimme haastatteluiden teemat ja tulokset erilaisiin kuvioihin, joita avasimme selvityksen leipätekstissä. Opinnäytetyössämme avaamme tuloksia myös suorien lainausten avulla. (Katso liite 3.)

4.4 Eettisyys ja validius

Tärkeitä tutkimuksen tekoon vaikuttavia tekijöitä ovat sen luotettavuus ja validiteetti eli tutkimuksen pätevyys. Tutkimuksen luotettavuuteen oleellisesti vaikuttavia tekijöitä ovat objektiivisuus ja kriittisyys, jotka ovat tärkeitä lähtökohtia tieteelliselle työlle. Objektiivisuus tarkoittaa sitä, että tutkijan omat mielipiteet ja stereotypiat aiheesta tai olettamukset tuloksista eivät saa vaikuttaa tutkimuksen kulkuun tai niiden tuloksiin. Kriittisyys taas näkyy kriittisessä asenteessa omaa tutkimusta ja siihen käytettyä lähdemateriaalia kohtaan. (Mäkinen 2006, 28–30.) Pyrimme työn objektiivisuuteen tiedostamalla ja tunnistamalla omat mahdolliset ennakko-oletuksemme aiheesta tai tuloksista ja otimme ne huomioon haastattelutilanteessa ja tuloksia tarkastellessamme, jotta ne eivät olisi vaikuttaneet objektiiviseen lähestymistapaan. Tiedostimme hankkeen lähtökohdat, mutta pyrimme objektiivisuuteen myös haastattelutilanteessa, jotta emme johdattelisi haastateltavia vastaamaan tietyllä tavalla. Pyrimme myös opinnäytetyötä kirjoittaessamme kuvaamaan tarkasti työn eri vaiheet ja kaiken, mitä olemme tehneet, mikä osaltaan edistää tutkimuksen luotettavuutta.

Lähdekritiikki on tärkeä seikka käytettävän tiedon luotettavuuden arviointiin. Lähdemateriaalin luotettavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota lähteen aitouteen, riippumattomuuteen, alkuperäisyyteen ja puolueettomuuteen. On tärkeää osata karsia kaikesta tarjolla olevasta informaatiosta tutkimuksen

kannalta olennainen ja luotettava tieto, mikä onnistuu vain lähdekriittisen lähestymistavan kautta. (Mäkinen 2006, 128–131; Metsämuuronen 2006, 27–29.) Pyrimme lähdemateriaalia kerätessämme käyttämään mahdollisimman uusia lähteitä ja paljon tutkimuskirjallisuutta. Lähdekriittistä lähestymistapaa helpotti myös se, että kartoitimme yleistä teoriapohjaa tutkimusaiheesta riittävästi ennen opinnäytetyöprosessia ja sen aikana.

Validiteetti mittaa tutkimuksen luotettavuutta sillä, ollaanko tutkimassa asiaa, jota työn on tarkoituskin tutkia. Tutkimuksen validiteettia voidaan parantaa muun muassa hyvällä tutkimusasetelmalla, otannalla sekä oikealla käsitteen muodostuksella ja teorian johtamisella. (Metsämuuronen 2006, 48–56.) Pohdimme jo opinnäytetyösuunnitelmaa ja haastattelurunkoa tehdessä yhdessä Setlementin ohjaajan kanssa sitä, kuinka saisimme mahdollisimman monipuolisen otannan haastateltavista, jotta selvityksemme tarjoaisi kaiken tarvittavan tiedon Joensuun Setlementin tulevaa toimintaa varten. Työelämäohjaajamme mukaan valmis selvitys on rajattu suunnitelmien mukaisesti, eli toteutettu hyvin yhdessä asettamiemme tavoitteiden mukaisesti, ja vastaa Setlementin monikulttuurisen asumisen hankkeen tarpeisiin. (Katso liite 4.)

Haastattelussa tärkeää on informoida haastateltavia tutkimuksen tekijöistä, tavoitteesta, tietojen käyttötavoista ja luottamuksellisten tietojen suojaamisesta, sekä pyytää lupa mahdolliseen haastattelun nauhoitukseen (Mäkinen 2006, 94–95). Kerroimme haastateltaville selvityksestä ja opinnäytetyöstä haastattelun alussa ja haastattelupyynnön ohessa saatekirjeen muodossa. Lisäksi haastateltavat allekirjoittivat tutkimusluvat ja pyysimme haastattelun alussa kaikilta suullisen suostumuksen henkilötietojen esiin tuomisesta selvityksen ja opinnäytetyön yhteydessä. Emme kuitenkaan tajunneet kysyä haastateltavilta erikseen lupaa suorien lainausten käyttöön tai mainita jokaiselle sitä, että nauhoitetut haastattelut tulee litteroida tutkimusta varten, sillä oletimme näiden kuuluvan automaattisesti haastattelututkimukseen. Tästä johtuen osa haastateltavista koki saaneensa väärää tietoa haastattelujen käytöstä. Suorien lainauksien takia he pitivät myös anonymiteettia ongelmallisena, sillä he eivät kokeneet voivansa antaa aiheesta tiettyjä lausuntoja julkisesti oman työnimikkeensä alla. Kyseisten haastateltavien mielipiteet huomioiden

päädyimme poistamaan esiselvityksestä kaikkien haastateltavien nimet, taustatiedot ja suorat lainaukset tasapuolisuuden vuoksi. Opinnäytetyössä käytämme kuitenkin suoria anonyymeja lainauksia tulosten objektiivisuuden vuoksi.

5 TULOKSET

5.1 Tuotos

Opinnäytetyömme tuotoksena (katso liite 3.) teimme esiselvityksen Joensuun Setlementti ry:n monikulttuurisen asumisen kehittämishankkeelle. Esiselvitykseen kokosimme saamamme tulokset maahanmuuttajien asumisen arkitaitojen ja osallisuuden haasteista sekä tuki- ja koulutustarpeista ammattilaisten näkökulmasta. Valmis tuotos on sähköisessä pdf-muodossa ja lähetimme sen Joensuun Setlementin työelämäohjaajille Harri Sarjanojalle ja Ilona Tapanaiselle sekä haastattelemillemme ammattilaisille. Lisäksi selvityksen tulokset esitellään Setlementtiliiton asumisen toimikunnassa. Toimikunta kokoontuu Helsingissä Setlementtiliitolla ja toimii myös työmme taustalla olevan monikulttuurisen asumisen hankkeen ohjausryhmänä.

Esiselvitys koostuu viidestä luvusta ja lähdeluettelosta. Esipuheessa avaamme lyhyesti selvityksen taustaa, tarvetta ja haastateltavia. Seuraavat kaksi lukua käsittelevät saamiamme tuloksia maahanmuuttajien asumisesta ja sen haasteista. Neljännessä luvussa avaamme osallisuuden käsitettä ja ammattilaisten näkemyksiä maahanmuuttajien asumisen osallisuutta, sekä sen haasteita ja edistämistä. Viimeisessä luvussa käymme läpi ammattilaisten tuki- ja koulutustarpeita ja kehitysideoita. Pyrimme pitämään selvityksen rakenteen yksinkertaisena ja helppolukuisena, ja päädyimme tiivistämään tuloksia erilaisin taulukoin lukijaystävällisyyden lisäämiseksi. Jätimme siksi myös teoriapohjan ja tutkimuksen kuvaamisen pois itse selvityksestä, sillä se löytyy tästä opinnäytetyöstä.

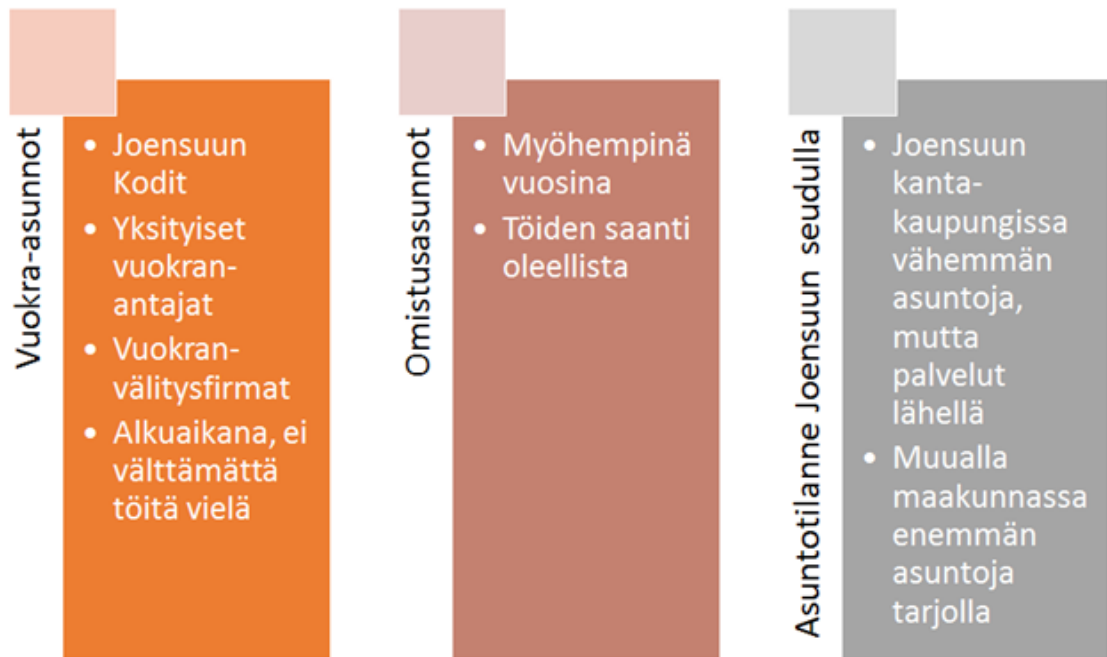
5.2 Asuminen

Kartoitimme selvityksessä maahanmuuttajien asumista ja siihen liittyviä haasteita monesta näkökulmasta. Ensin selvitimme, millä alueilla Joensuussa asuu ammattilaisten kokemusten mukaan eniten maahanmuuttajia ja millaisia asumismuotoja heillä on. Vastauksista ilmeni, että maahanmuuttajat asuvat

useimmiten varsinkin maahanmuuton alkuvaiheissa vuokralla Joensuun Kotien vuokrataloissa ja mahdollisesti yksityisillä vuokranantajilla tai muiden vuokranvälitysfirmojen asunnoissa. Asumismuoto on tällöin yleensä kerrostaloasunto.

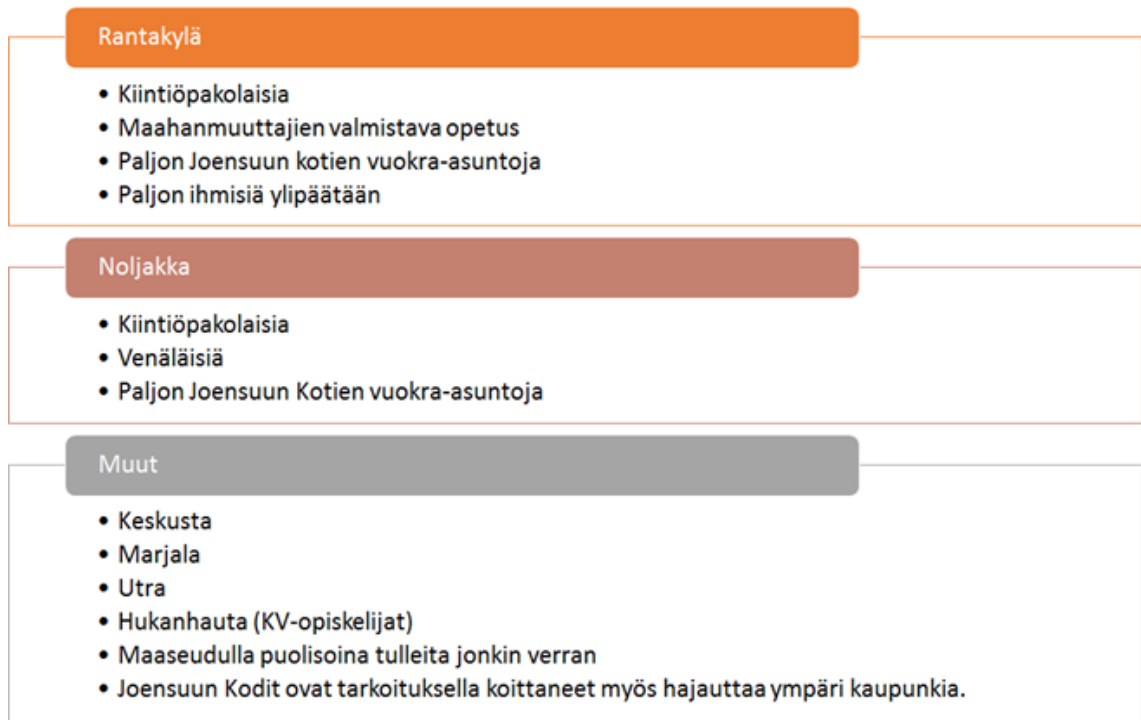
Samanlaisia tuloksia on saatu myös laajemmista selvityksistä, joissa maahanmuuttajien asumista on selvitetty muualla Suomessa. Juntto (2005, 50) toteaa, että: ”Vuokra-asuminen on maahanmuuttajille selvästi yleisin asumismuoto.” Kuitenkin maahanmuuttajan Suomessa oloaika ja maahanmuuttajaryhmä vaikuttavat maahanmuuttajan sopeutumiseen suomalaiseen kodinomistusyhteiskuntaan. Suomessa omistusasumisen katsotaan tuovan paremman turvan ja pysyvyyden tunteen asukkaalle ja näin lisäävän myös integraatiota yhteiskuntaan. Tässä mielessä maahanmuuttajat ovat kantaväestöä huonommassa osassa: vaikka esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on muuta Suomea runsaammin vuokra-asuntoja, enemmistö kantasuomalaisista asuu silti omistusasunnoissa, kun vastaava osuus maahanmuuttajista on keskimäärin vajaa viidennes. (Juntto 2005, 50.)

Maahanmuuton syyt ja maassa asumisaika vaikuttavat maahanmuuttajan asumismuotoon (Juntto 2005, 25). Haastatteluista ilmeni, että myös Joensuun seudulla maahanmuuttajilla on kaikenlaisia asumismuotoja, myös omistusasuntoja ja omakotitaloja. Haastateltavat korostivat, että etenkin työssäkäyvät ja pidempään Suomessa asuneet maahanmuuttajat saattavat ostaa omistusasunnon tai omakotitalon. Muuten haastatteluista selvisi, että Joensuun kantakaupungin alueella asuminen on ruuhkaisempaa kuin muualla maakunnassa, ja siellä saattaa esiintyä myös ”porukka-asumista”, eli ystävien tai perheenjäsenten asunnossa asumista ilman virallista alivuokrasopimusta. Kantakaupungin ulkopuolella taas asuntoja on enemmän tarjolla, mutta palvelut saattavat olla liian kaukana.

Kuvio 1. Maahanmuuttajien asumisen muotoja Joensuussa

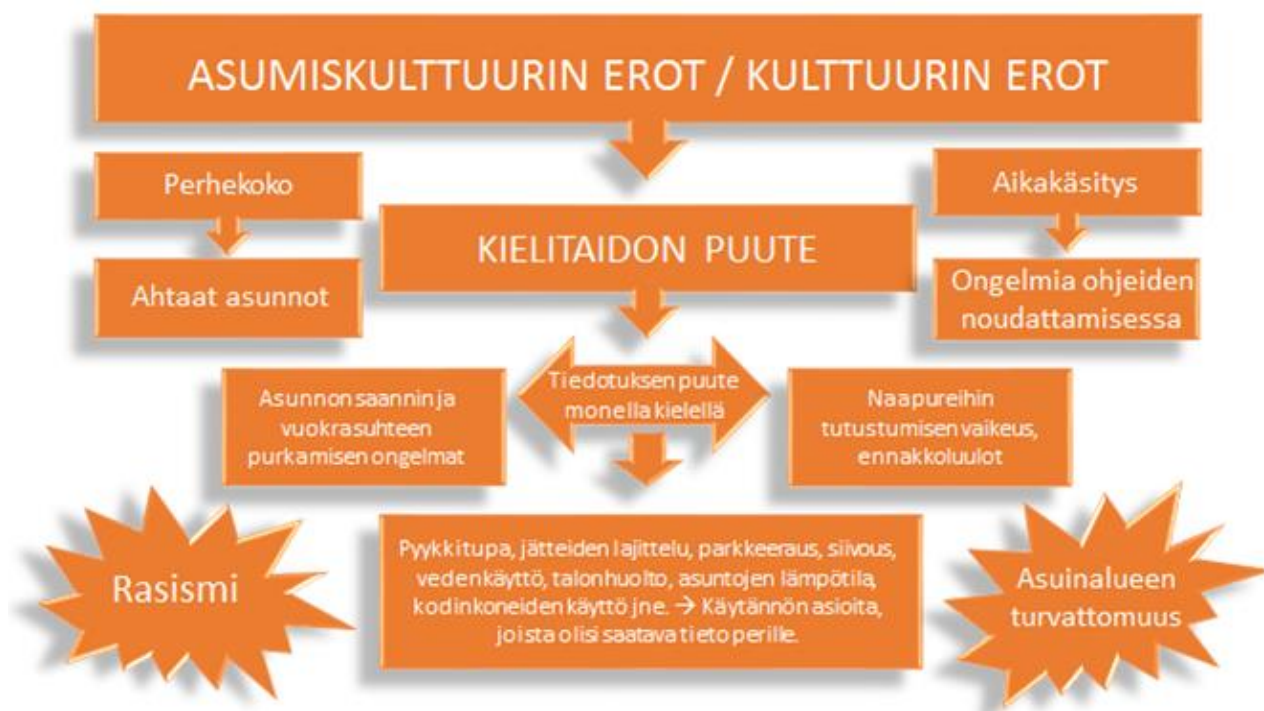
Asumisen segregatiota on pyritty välttämään Joensuussa ja esimerkiksi kaupungin vuokratalot hajauttavat tarkoituksellisesti maahanmuuttajia asumaan ympäri kaupunkia. Haastattelujen mukaan Joensuussa maahanmuuttajien asuminen keskittyy kuitenkin kantakaupungin alueelle palveluiden saatavuuden vuoksi. Maaseudulla asuu lähinnä jonkin verran puolisoina maahan muuttaneita henkilöitä. Haastatteluissa ilmeni, että etenkin Rantakylä-Utra -alue painottui maahanmuuttajien asuinalueena monien käytännön syiden (maahanmuuttajien valmistava koulutus lapsille, paljon Joensuun Kotien vuokra-asuntoja, kiintiöpakolaisten asuminen) takia. Nalj akka nousi esille haastatteluissa muun muassa siksi, että sinne keskittyy myös kiintiöpakolaisten asumista sekä venäläisten asumista ja alueella on paljon Joensuun Kotien asuntoja. Lisäksi haastatteluissa mainittiin Keskusta ja Marjala alueina, joissa asuu jonkin verran maahanmuuttajia, ja Hukanhauta nostettiin esiin ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden asuinalueena.

Kuvio 2. Maahanmuuttajien asumisen keskittyminen Joensuussa

Asuminen on aina vahvasti kulttuuriin ja historiaan sidottu ilmiö. Asumisratkaisut, instituutiot ja asumismuodot ovat muokkautuneet tietynlaisiksi historian kuluessa, vaikka nykyinen globaali maailma eroja kaventaakin. (Juntto 2005, 43.) Suomalaisessakin asumiskulttuurissa on omia erityispiirteitä, joita maahanmuuttajan voi olla vaikeaa ymmärtää, jos hän tulee hyvin erilaisesta asumiskulttuurista.

Haastattelujen pohjalta jaoimme maahanmuuttajien asumisen haasteet kolmeen ryhmään: 1) haasteet viestinnässä, 2) haasteet asuntojen saannissa sekä asumisen ahtaus ja 3) asumisen käytännön ongelmat. Lisäksi asumiseen liittyi joitakin sosiaalisia haasteita ja osallisuuteen liittyviä tekijöitä, mutta näitä käsitelimme selvityksessä tarkemmin osallisuus-luvun alla.

Kuvio 3. Maahanmuuttajien asumisen haasteet

Maahanmuuttajien asumiseen liittyvät ongelmat korostuivat niiden maahanmuuttajien kohdalla, jotka tulevat hyvin erilaisesta asumisen kulttuurista. Tämä näkyi haastatteluissa muun muassa siinä, että sosiaalipuolella oli selkeästi kattavampi käsitys maahanmuuttajien ongelmista ja esimerkiksi vuokranantajapuolella koettiin, että maahanmuuttajat eivät juuri näy heidän työnkuvassaan.

Heillä on varsinkin alkuvaiheessa vahva tuki sosiaalipuolelta, että he eivät työllisty mulle. - - Koska se varmaan toimii tehokkaammin, kun tuttu ihminen neuvoa. Meiltä se on tyllympää viestintää. Esimerkiksi lähtee kirje jostakin asiasta, niin se ei ihan toimi. (Haastateltava 3. 2015.)

Maahanmuuttajan entinen asumiskulttuuri vaikuttaa hänen sopeutumiseensa suomalaiseen asumiskulttuuriin. Esimerkiksi sillä on merkitystä, tuleeko maahanmuuttaja kaupungista vai maaseudulta ja mistä maasta ja millaisesta kulttuurista hän tulee. Tätä korostettiin haastatteluissa paljon.

Kun mie oon nyt tehnyt syyrialaisen kanssa tätä työtä, niin heillä tietysti on länsimaisempi tämä lähtötaso, kun lähetään. Heillä on siellä ollut sähköhellat ja kodinkoneet, että se on siihen nähden helpompaa. Mutta sitten taas, kun tehdään Afrikasta tulleiden kanssa, tuolta Ghana, Nigeria, Somalia, niin se on ihan erilaista

tämä oppiminen. - - Että siihen vaikuttaa kaikki tällaiset tekijät, se lähtömaa, mutta sielläkin, että missä on asunut ja minkälaiset asuinolot on ollut siellä, kun on lähdetty. (Haastateltava 2. 2015.)

Muistaessani sanon sellaisen kulttuurisen ilmiön tässä vuosien mittaan, että Venäjältä tulevilla on suhteellisen helppo ymmärtää näitä taloyhtiön yhteisten juttujen pelisääntöjä. Siis että kun asumiskulttuuri on ollut sellainen, että niitä on niitä talon yhteisiä [tiloja]. (Haastateltava 1. 2015.)

Yksi keskeinen asia, joka nähtiin haastatteluissa usein muihin ongelmiin johtavana tekijänä, oli viestinnän puutteellisuus tai ymmärtämättömyys. Haastateltavat korostivat monipuolisen tiedottamisen tärkeyttä viestin perille saamiseksi. Maahanmuuttajien puutteellinen suomenkielen taito koettiin syyksi erilaisiin väärinkäsityksiin ja ongelmiin. Jo pelkästään kirjallisen ohjeistuksen antaminen usealla kielellä nähtiin haastatteluissa tärkeänä kommunikointia parantavana tekijänä.

Myös näiltä huoltofirmoiltaikin tulee näitä tällaisia sähkö- ja vesikatkoja aina välillä ja kotikäynnillä huomaa, että täällä onkin tällainen. Harvoin miulla on koto-valmentaja mukana, mutta ollaan aina saatu se selville sitten elekielellä. Aina ei oo tulkki mukana, mutta pärjätään joissain arjen asioissa ilman tulkkiakin ja on pystytty selittämään, että ”vesi stop silloin ja silloin” jotakin kautta. Mutta nehän on suomen kielellä ja sehän on heille ihan ”hepreaa”. (Haastateltava 2. 2015.)

Kyllä ne taloyhtiöt, siis tarkoitan myös kaupungin vuokraloja, joissa on paljon maahanmuuttajia, voisi viestiä omista asioistaan suomen lisäksi esimerkiksi... ei olisi hirveän vaikeaa kirjoittaa joitakin perusjuttuja suomeksi, englanniksi ja venäjäksi, niin se kattaisi jo aika ison vuokralaisjoukon. (Haastateltava 1. 2015.)

Viestinnässä on myös otettava huomioon kulttuuritekijöitä, esimerkiksi erilaisten viestien merkittävyyden osalta. Suomessa kirjallinen viestintä saa suuren painoarvon, kun taas toisissa kulttuureissa suullinen viestintä on se, joka määrää. Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi välillä kirjallisen viestinnän kautta saatu tieto saattaa jäädä huomiotta.

- - kysymys on kulttuurisesta kommunikaation kysymyksestä. Jos mie niin kuin kärjistän sitä asiaa vähäsen niin Suomessa se, mitä paperilla on sovittu, se pitää ja se, mitä sen päälle on puhuttu keskenään, se voidaan jättää tarvittaessa sivuun. Somali

kulttuurissa taas se, mitä on suullisesti sovittu, on se mikä pitää ja se mikä on paperille laitettu, on vaan joku lisämuistiinpano, joka voidaan tarvittaessa ohittaa. Tää on nyt siis kärjistys. (Haastateltava 1. 2015)

Haastatteluissa ilmeni, että vuokranantajapuoli yrittää vastata tiedotusongelmiin, mutta usein resurssien puute ja käytännön ongelmat tulevat vastaan:

Selkeesti kun tiedetään, että tässä on paljon ulkomaan kansalaisia, niin kannattaa jo laittaa. Mutta sit yksi saattaa olla yksittäinen, joka puhuu äidinkielenään jotain, niin se on sitten taas aika hankalaa. Tai varmaan mahdollista, mutta sitten tulee taas resurssit vastaan, että kuka sen tekee. (Haastateltava 3. 2015.)

Maahanmuuttajat ovat asuntomarkkinoilla usein riskiryhmä, koska usein heillä on pienet tulot, vähän varallisuutta ja kantaväestöä huonommat sosiaaliset verkostot. Lisäksi maahanmuuttajilla on varsinkin yksityisillä asuntomarkkinoilla riski joutua varsinaisen syrjinnän kohteeksi, vaikka yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, luku 3, 8 §) tämän kieltääkin. (Juntto 2005, 45.) Maahanmuuttajien asunnon saanti ja vuokrasuhteen purku nousivat haastatteluissa yhdeksi keskeiseksi ongelmaksi. Haastattelujen mukaan yleensä ”suomea puhuva linkki” maahanmuuttajan ja vuokranantajan välissä helpottaa asunnon saantia. Myös koto-valmentajien kieliapu ja kulttuuritulkkaus koettiin tärkeäksi avuksi vuokra-asuntojen etsimisessä ja saamisessa.

Mutta siinä sitten taas kieliapu on ollut hirveän tärkeä, meidän koto-valmentajien, se, että on pystynyt käymään sen mahdollisen vuokranantajan kanssa sen keskustelun. Siinä ei oo pelkästään tulkkaus, vaan myös tällaista kulttuuritulkkausta sitten mukana. Että kun sanotaan, että toi ja toi kuuluu, tai että asukkaan pitää tehdä tätä, niin sitten mein koto-valmentaja on voinut myös sanoa, että minkä takia Suomessa on niinkun tää ja tää. (Haastateltava 1. 2015.)

Suomalaisen maksuliikenteen monopolisuus voi myös näyttää maahanmuuttajasta epäselvältä, kun ei ymmärretä, miksi vuokran lisäksi on vielä maksettava sähkö- ja vesimaksuja. Joissakin tapauksissa myös mahdollinen asumistuki on hankala hahmottaa. Haastatteluissa mainittiin lisäksi erityisenä viestintäongelmana kiinteistöalan epäselvä viestintätyyli.

Sit ehkä toinen ongelma on, että kiinteistöalalla ei välttämättä kirjoiteta selkeästi. Useammin törmään siihen, että on kirjoitettu liian vähän asiasta ja se kirjallinen informaatio on sellainen, joka töksähtää. Jos ei oo aikaisemmin ollut tällaisen "putkiremontti, korjaamme putket ja vesi on näin ja näin pitkän aikaa pois päältä" - tiedottamisen kanssa Suomessa tekemisissä, niin voi olla, ettei pysty tajuamaan siitä lyhyestä infosta. (Haastateltava 1. 2015.)

Asumisen ahtaus on perinteisesti nostettu esiin maahanmuuttajien asumisen haasteista puhuttaessa. Juntto (2005, 52) toteaaakin, että maahanmuuttajien ahtaassa asumisessa yhdistyvät sekä suomalaisten pienet asunnot, että maahanmuuttajien isot perhekoot. Kuitenkin myös monet maahanmuuttajat ovat jo lähtömaissaan kokeneet modernisaation ja teollistumisen tuoman perherakenteen muutokset ja myös maahanmuuttajien perhekoot ovat alkaneet pienentyä. Silti useissa kulttuureissa sukulaissiteet ovat vahvat ja koti saattaa olla enemmän tai vähemmän koko suvun käytössä, vaikka siellä asuisikin yksi pienehkö perhe. (Juntto 2005, 52–53.) Asumisen ahtaus nousi myös meidän haastatteluissamme keskeiseksi asiaksi ja ongelma oli tyypillinen nimenomaan niille maahanmuuttajille, jotka tulivat kulttuureista, joissa perheen koko on yleensä huomattavasti suurempi kuin Suomessa. Toisaalta Joensuun maaseudulla olisi enemmän tilaa ja vapaita asuntoja, mutta palveluiden kaukaisuuden takia sinne ei ole usein mielekästä muuttaa. Ahtaasti asumiseen liittyy joskus myös kulttuurisesti ja käytännöllisesti ongelmallisia tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi säilytystilojen pienuus ja huoneiden vähäinen määrä, joka voi olla ongelma esimerkiksi niille maahanmuuttajille, joiden kulttuureissa tyttöjen ja poikien ei ole sopivaa asua yhteisessä huoneessa.

Eli nää liian pienet asunnot, ja sekin, että siellä on eri-ikäisiä lapsia perheessä, niin kokee perhe, että siellä samassakin huoneessa on sitten niin eri-ikäisiä lapsia, tyttöjä ja poikia. Ja siihen myös liittyy tää kulttuuri, että ei mielellään tytöt ja pojat samassa huoneessa asuisikaan. Ja sitten ihan tällaiset käytännön asiat, yksi vessa saattaa olla sellaisen viiden hengen perheen käytössä, jossa on monen ikäisiä lapsia ja aikuisia, niin koetaan, että sekin on vähän puute siinä asunnossa. - - Sitten on näitä hyvin konkreettisia asioita esim. isoilla perheillä jääkaapit ja kylmäsäilytystilat on koettu liian vähäisiksi, ja jos niitä lähdetään hankkimaan, niin ne hankitaan omilla varoilla ja sit ne budjetit on aika pienet. (Haastateltava 2. 2015.)

Ohjeiden ymmärtämättömyys ja neuvonnan puutteellisuus saattavat johtaa moniin asumisessa ilmeneviin käytännön ongelmiin. Haastatteluissa mainittuja ongelmia olivat muun muassa autojen parkkeeraus, pyykkituvan käyttö, taloyhtiön sääntöjen noudattaminen, kodinkoneiden käyttö, jätteiden lajittelu, taloyhtiön julkisten tilojen käyttö, asuntojen lämpötilat, siivoaminen ja siihen liittyvä veden käyttö, aikataulujen noudatus ja tavaroiden säilytys. Haastatteluissa korostettiin, että näiden asumisen arkitaitojen omaksuminen riippuu hyvin paljon juuri maahanmuuttajan omasta asumiskulttuurista ja taustasta ja usein ongelmat saattavat olla hyvin yksittäisiä. Osassa on kuitenkin taustalla myös selkeitä kulttuuritekijöitä.

Ja tuossa tuli myös siitä veden käytöstä, se on ihan kulttuuriinkin liittyvä, esim. wc-käyttäytyminen on hyvin erilainen kuin meillä, että siellä käytetään mielellään vettä suihkuun, bideetä, bidee on semmonen, joka on heillä se, että sitä vettä menee. Että jos sitä käytetään kovin paljon, niin se pitää saada sieltä kuivattua. (Haastateltava 2. 2015.)

Nykyinen suomalainen tapa rakentaa asuntoja on kirjattu Suomen rakentamismääräyskokoelmaan. Se määrittää muun muassa rakennusten minimikoot, vaadittavat ikkunapinta-alat, oviaukkojen koot ja keittiö- ja pesutilavaatimukset. Lisäksi moniin arjen askareisiin ja elämiseen liittyvät asiat on säädetty edellä mainitussa kokoelmassa, kuten säädökset leikkipaikoista ja jätehuollosta. (Ympäristöministeriö 2015.)

Suomen pohjoisen sijainnin takia talot on perinteisesti rakennettu tiiviiksi ja lämpimiksi, ja takkoja ja uuneja on käytetty paljon. Puu on ollut suosittu rakennusmateriaali sen saatavuuden ja lämmöneristävyyden takia. (Talve 1990, 41.) Puun käytöstä johtuen Suomessa on tavanomaisesti siivottu lähinnä lakaisemalla (ja nykyisin imuroimalla) sekä kostealla pyyhkien – eikä runsaalla veden käytöllä – jotta rakenteet eivät homehdu. Tämä voi poiketa paljonkin maahanmuuttajan vanhan asumiskulttuurin tavoista.

Lisäksi useassa haastattelussa esiin noussut haaste on talohuoltoasiat ja se, mikä osa talohuollosta kuuluu asukkaalle ja mikä vuokranantajalle tai huoltoyhtiölle. Asunto-osakeyhtiössä esimerkiksi taloyhtiö vastaa

perusjärjestelmien (viemäri-, sähkö- ja vesiputkijärjestelmien) kunnossapidosta ja asukkaalle kuuluu vastuu useimmista huoneiston sisäisten osien kunnossapitotöistä. Maahanmuuttajan voi olla vaikea hahmottaa tätä vastuunjakoja ja muuton alkuvaiheessa onkin tärkeä selittää, miksi esimerkiksi sulakkeiden vaihtaminen tai liesituulettimen puhdistus kuuluu asukkaan vastuulle, mutta pistorasioita ei ole suositeltavaa lähteä itse asentamaan. (Artesola 2012, 60.)

Suomalaiseen asumiskulttuuriin kuuluu muiden huomioiminen esimerkiksi piha-alueiden ja yhteisten tilojen siistinä pitämisellä. Elämisen äänien ei myöskään oleteta kantautuvan naapurin korviin ja hiljaisuus katsotaan hyveenä. Asuminen on jossain määrin hyvin kurinalaista ja esimerkiksi pyykkitupa ja saunavuoroja noudatetaan tiukasti eikä myöhästyminen ole suotavaa. Myös taloyhtiöiden järjestyssäännöt kertovat yhteisten pelisääntöjen noudattamisen tärkeydestä. (Artesola 2012, 12–15.) Aikakäsitys voi kuitenkin olla hyvin erilainen eri kulttuureissa. Siinä missä Suomessa aikatauluja noudatetaan minuutin tarkkuudella, kellonajat voivat olla hyvinkin viitteellisiä eri kulttuureissa. Myös hiljaisuus-aikaan liittyvät säännöt voivat hämmentää maahanmuuttajia, sillä monissa kulttuureissa kello 22–23 välinen aika on vielä normaali illallisaika. Suomalaiset saattavat olla myös hyvin tarkkoja esimerkiksi sunnuntain tai tiettyjen pyhäpäivien rauhallisuudesta, mutta toisaalta vaikka juhannuksena ja uutena vuotena ihmisten odotetaan valvovan myöhään. (Artesola 2012, 38–41.)

Aikakäsityskin on ihan erilainen, se on myöskin näillä perheillä erilaisempi kuin meillä, mutta sitten Afrikassa vielä väljempi, että siellä jos on ne pesutupa-ajat, niin ollaan että hyvänen aika, mitkä nää tämmöset on. Että se ei oo ihan niin nöpönuukaa, meillä on hyvin tällainen järjestelmällinen yhteiskunta ja tää systeemi, mutta sehän on hyvin erilainen se aikakäsitys. (Haastateltava 2. 2015.)

Niin kuin ehkä suomensuomalaiset keskenään kommunikoi, että meillä on tulossa juhlat ja jättävät kommunikoimatta sen, että juhannusaattona saatetaan valvoa myöhään tai uuden vuoden aattona. Tietysti sitten, kun on jo asunut, mutta joku muslimiperhe voi olla, että hei, tietysti meillä on juhla, ettekö te nyt tiedä? Kaikkihan minun tuttuni tietävät, että nyt on menossa Ramadan ja tämähän aiheuttaa sitä, että yöllä ollaan liikkeellä ja äänessä ja syödään. (Haastateltava 1. 2015.)

5.3 Osallisuus

Nyt täytyy kyllä palautteiden perusteella sanoa, että halukkuutta siihen osallisuuteen olisi paljon enemmän, erilaiseen osallistumiseen, kuin mitä saadaan selville. (Haastateltava 1. 2015.)

Pyrimme selvittämään Joensuun alueen maahanmuuttajien osallisuutta nimenomaan ammattilaisten näkökulmasta. Ensin selvitimme, millaisia kokemuksia haastateltavilla on maahanmuuttajien osallisuudesta asuinympäristössään muun muassa taloyhtiön ja naapuruston toimintaan liittyen. Kartoitimme myös haastateltavien näkemyksiä siitä, mitkä seikat joko heikentävät tai edistävät maahanmuuttajien osallisuutta asuinympäristöönsä liittyen, sekä millä keinoin näihin asioihin voidaan vaikuttaa.

Monen haastateltavan yleinen kokemus maahanmuuttajien kokemasta osallisuudesta asuinympäristössään on melko heikko. Varsinkin talo- ja asukasyhtiöiden toiminnassa maahanmuuttajajäsenien määrä on vähäinen. Venäläiset Joensuun suurimpana maahanmuuttajaryhmänä osallistuvat verrattain eniten taloyhtiötoimintaan, mikä johtuu haastateltavien mukaan muun muassa samanlaisesta asumis- ja yhteisökulttuurista. Usein myös jo pidempään Suomessa asuneet osallistuvat enemmän kuin vasta muuttaneet. Tällöin on ehkä jo opittu suomalaisesta asumis- ja osallistumiskulttuurista ja parannettu omaa kielitaitoa. Lisäksi suomalainen puoliso helpottaa osallistumista naapuruston yhteiseen toimintaan, sillä kynnyks mennä mukaan kokoukseen tai pihatalkoisiin jonkun kanssa on usein matalampi.

Joitakin tilanteita on ollut, että ovat tuolla tutustuneet naapureihin ja sitten jonkin verran ovat käyneet toistensa luona, mutta sielläkin on vähän se kieliasiakin välillä, että miten pitkälle se vie. Se vie tietysti aikaa mutta, kun oppii vähänkin suomea on taas vähän helpompi. Että kyllä niitä vierailujakin on joissakin paikoissa ollut ja on ollut tosi ilahduttavaa, että tuolla joissakin taloyhtiöissä ollut ihminen lähti mukaan, kun minä menin opastamaan perhettä ja näytti mukana, että hei täällä on vielä tällainen juttu ja käytiin sitten läpi. On näinkin tällaista vastavuoroista, että otetaan hyvin vastaan ja ollaan apuna. (Haastateltava 2. 2015.)

Osallisuuden kokeminen ja tapa osallistua voivat olla kulttuurisidonnaisia. Haastateltavien mukaan tietyn etnisen tai kulttuurisen ryhmän edustajat voivat muodostaa omia tiiviitä yhteisöjään, joissa on vahva osallisuus ja tuki, eikä esimerkiksi tarvetta osallistumiseen taloyhtiön sisällä koeta niin paljon. Monet haastateltavista kuitenkin kokevat, että taloyhtiön toimintaan osallistuminen on vähäistä muidenkin kuin maahanmuuttajien kohdalla, varsinkin nuorilla asukkailla, jos taloyhtiötoimintaan osallistuminen ei ole mielekästä tai siihen ei koeta olevan aikaa.

Kuvio 4. Ammattilaisten näkemyksiä maahanmuuttajien osallisuudesta

Esteitä maahanmuuttajien osallisuuden toteutumiselle asuinympäristössä on haastateltavien mukaan useita. Monet niistä johtuvat molemminpuolisista ennakkoluuloista ja heikosta kielitaidosta juontavista hankaluuksista. Useilla maahanmuuttajilla, varsinkin pakolaisina Suomeen tulleilla, on usein puutteellinen tai olematon suomen kielen taito. Esteenä voi olla myös englannin kielen osaamattomuus tai jopa oman maan kielen luku- ja kirjoitustaidottomuus. Taloyhtiöissä tiedottaminen tapahtuu usein vain suomeksi, joten kutsut esimerkiksi taloyhtiön kokouksiin tai pihatalkoisiin voivat jäädä huomaamatta. Yhteisen kielen puute vaikeuttaa myös kommunikointia naapureiden kanssa,

sillä vaikka halua tutustumiseen ja yhteiseen toimintaan olisikin, tekee kielimuuri siitä aina hankalampaa.

Sosiaalisia haasteita nousi haastatteluissa esille melko vähän, mutta joitakin yksittäisiä tapauksia kuitenkin mainittiin. Osa maahanmuuttajista kokee, että heitä ei tervehditä taloyhtiössä ja joissain tilanteissa esiintyy jopa rasismia. On kuitenkin myös niitä tilanteita, joissa naapurit tervehtivät ja käydään toisten luona kylässä, mutta harvoin suomalaisissa taloyhtiöissä naapurikulttuuri pääsee yhtä yhteisölliselle tasolle kuin joissain yhteisöllisyyttä enemmän korostavissa kulttuureissa.

Maahanmuuttajat saattavat myös kokea asuinalueensa turvattomana, jos esimerkiksi alueella törmää vahvoin ennakkoluuloihin tai ilkeilyyn. Pienetkin ennakko-oletukset voivat olla molemminpuolisia ja omalta osaltaan nostaa kynnystä tutustua naapuriin, oli tämä sitten juuri muuttanut maahanmuuttaja tai suomensuomalainen. Myös silkkä tietämättömyys alueesta ja Suomen luonnosta voi lisätä maahanmuuttajan turvattomuuden tunnetta. Epävarmuus ympäristön turvallisuudesta vähentää myös oman piha-alueen käyttöä ja näin asuinympäristössä viihtyvyyttä. Maahanmuuttajat kokevat usein kantasuomalaisia enemmän turvattomuuden tunteita liikkuttaessaan yksin illalla omalla asuinalueellaan. Maahanmuuttajien elinolotutkimuksen (2005) mukaan varsinkin somalialaiset ovat ryhmä, jonka joukossa oli eniten asuinalueensa turvattomaksi kokevia henkilöitä. (Juntto 2005, 55.)

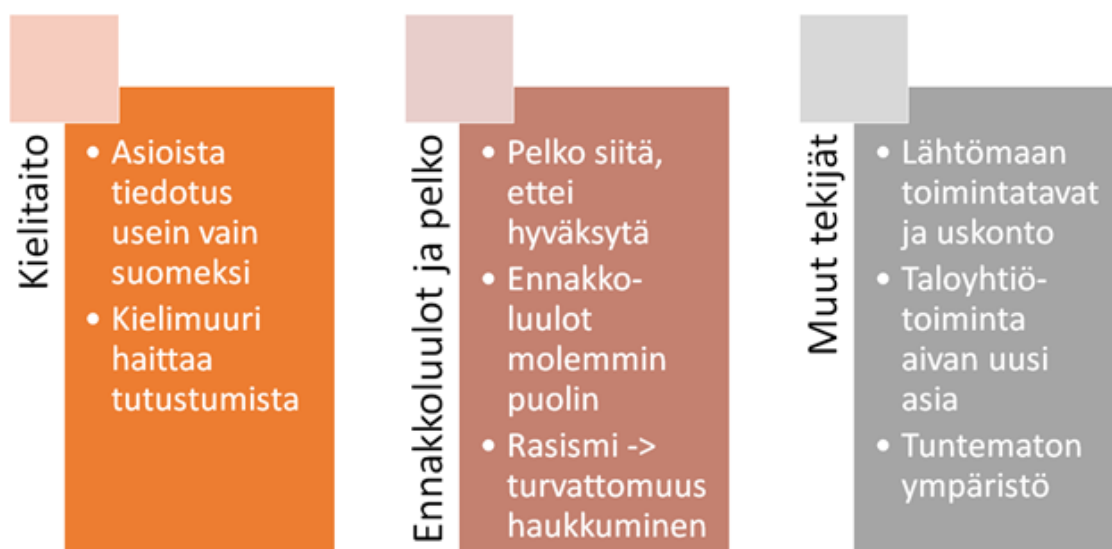
No sitten saattaa sattua sellaiset naapurit, jotka on suoraan sanottuna rassistisia. Ja se aiheuttaa ongelmia ja jatkuvaa valitusta toisten asumisesta, asiattomia valituksia. Ehkä myös vähän lievemmassä, mutta yhtä vaikeassa jutussa, mutta on asiallisia valituksia, jotka esitetään "noiden" ongelmina, eikä ongelmina, jotka aiheutuu siitä, että lastenvaunut on jätetty hankalaan paikkaan. Tietyllä tavalla syytetään niitä ihmisiä, vaikka se ongelma on joku käytöstapa tai joku tällainen. Se on niin kuin se rasismien yksi puoli. Sitten rasismien yksi puoli on myös suoranainen turvattomuus, joka aiheutuu siitä, että omassa kodissa, ja kyllä siihen omaan kotiin kuuluu myös rappukäytävä, ei pysty niinku liikkumaan silleen luottavaisesti kaikin puolin. (Haastateltava 1. 2015.)

Törmäähän niihin sanomisiin joissakin paikoissa ja se asenne tai ilmeet, eleet, tämmöset. Saattaa olla, ettei oo sanaakaan, on vaan

se ilme tai ele, että menkää pois. Tällöinen mulla tulee mieleen, että se turvallisuus siellä piha-alueilla ja ympäristössä, että joskus sekin voi olla vähän este ja haaste, ainakin ihan alkuvaiheessa se turvallisuustekijä. (Haastateltava 2. 2015.)

Syyt siihen, että maahanmuuttajien lukumäärä taloyhtiön kokouksissa ja talkoissa on vähäinen, voivat johtua myös maan tavoista tai tottumuksista. Esimerkiksi viranomaistoiminnassa asiat etenevät usein hitaasti, jolloin osallistuminen voidaan kokea hyödyttömäksi. Myös aiemmat kokemukset taloyhtiötoiminnan kaltaisesta yhteistoiminnasta voivat vaikuttaa siihen, osallistuuko henkilö toimintaan vai ei. Haastatteluissa ilmeni, että usein myös kantasuomalaisten osallistuminen taloyhtiötoimintaan on heikkoa.

Elikäs asukastoimintaa meillä on. Minähän pidän asukaskokouksen ja aika vähän on maahanmuuttajia. Hyvin vähän. Vähän on kyllä kantasuomalaisiakin. Osassa on hirmu aktiivinen [toiminta]. Saattaa olla kohteita, missä se toimii. Ja osassa ei tule yhtään ihmistä kokoukseen, vaikka kaikki asukkaat kutsutaan. (Haastateltava 3. 2015.)

Kuvio 5. Maahanmuuttajien osallisuuden esteitä asumisessa

Haastateltavien mukaan tärkeä keino edistää maahanmuuttajien osallisuutta asuinympäristössään on tiedon lisääminen molemmin puolin. Näin vähennetään ennakkoluuloja ja poistetaan kohtaamisen raja-aitoja. Ennakkoluuloja tulee poistaa taloyhtiön ja ammattilaisten tiedotuksella ja asukkaiden yhteisellä toiminnalla. Kun taloyhtiöihin laadittaisiin yhteisissä kokouksissa

yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteet, jotka asukkaat hyväksyvät, ne voisi myös siirtää käytäntöön.

Maahanmuuttajien osalta tosiaan tää, että asiat käsitellään konkreettisina asioina helpottaa monesti asian ymmärtämistä. Se helpottaa myös sille suomensuomalaiselle naapurille tai omistajalle tai taloyhtiön edustajalle sitä, miten maahanmuuttaja sen ymmärtää. Ja lisäkysymykset voidaan esittää siinä välittömästi. Mie tiedän, että se vaatii aikaa, mutta jos sen tuloksena taas on asukas, joka paljon sujuvammin hoitaa kaiken maailman asioita muiden asukkaiden kanssa, niin se on ihan hyödyllisesti käytetty aika. (Haastateltava 1. 2015.)

Monissa haastatteluissa korostui ajatus keskustelumoderaattorista tai jostakusta ihmisestä, joka toimisi niin sanottuna ”linkkinä” maahanmuuttajan ja naapurin välillä. Tämä henkilö voisi olla tulkki, hankeryöntekijä tai itse taloyhtiön jäsen, joka rohkaisisi maahanmuuttaja-asukkaan mukaan toimintaan ja toimisi muille naapureille esimerkkinä. Monet haastateltavat kokivat kannustuksen, rohkaisun ja puheenvuoron antamisen tärkeinä välineinä lisätä maahanmuuttajan osallisuutta asuinympäristössään.

Oon kuullut myös tapauksista, joissa joku kielitaitoisempi toimii alussa välittäjänä ja sitten se juttu alkaa sujua, eli erilaisia kommunikaation varmistajia voi käyttää. - - Sitä vois talossa järjestää jotenkin silleen, että siinä olis nää kohtaamisen osapuolet, mutta tarjolla olis myös tää välittäjän rooli. (Haastateltava 1. 2015.)

Hyvin tärkeänä osallisuuden lisäämisen keinona pidettiin yhteistä toimintaa, johon voisi osallistua hyvin vähäiselläkin kielitaidolla. Tällaiseksi toiminnaksi ehdotettiin esimerkiksi talkootyötä taloyhtiössä, retkiä lähiympäristöön ja luontoon tai yhteisiä tapahtumia kuten grilli-iltoja. Myös jonkinlaisen asukkaiden yhteisen tilan luomista ehdotettiin. Tällaisen tilan voisi tehdä vaikkapa kerhohuoneesta tai vapaasta varastotilasta. Haastateltavat pitivät lasten kautta tutustumista helppona tapana tutustua naapureihin. Tätä voisi helpottaa yhteisten leikkipaikkojen luomisella taloyhtiön pihaan, sekä tukemalla maahanmuuttajalasten pääsyä leireille ja harrastuksiin. Samanlaisia toimenpiteitä on ehdotettu myös muiden julkaisuiden ja tutkimusten yhteydessä parantamaan kulttuurienvälistä kommunikointia (ks. esim. Artesola 2012).

Sit niitä onnistumispuolia taas miun nähdäkseni voisi tulla tällaisesta talkootoiminnasta. Eli siis kun on jotain talon talkoota, niin pääsisi osallistumaan niihin. Se vaatisi sitä, että käytäisi myös puhumassa, käytäisi kutsumassa kasvokkain. (Haastateltava 1. 2015.)

Maahanmuuttajien asumisen osallisuutta voi helposti lisätä esimerkiksi tiedottamalla yhteisistä asioista kasvotusten ja järjestämällä infoja useammalla kielellä, sillä monet hankaluudet johtuvat usein kielitaidon puutteesta tai siitä, ettei edes tiedetä mahdollisuuksista osallistua yhteiseen toimintaan ja asuinympäristön kehittämiseen. Monet haastateltavista pitivät tärkeänä sitä, että ilmoitustaululle laitettavan tai postiluukkuun pudotettavan viestin sijaan maahanmuuttajataustainen henkilö käytäisi kutsumassa kasvokkain mukaan toimintaan. Tämä helpottaisi myös kieliongelmista johtuvia haasteita ymmärtää kirjallista informaatiota. Kun asian kertoo kasvokkain, on mahdollisuus käyttää apuna esimerkiksi elekieltä, joka taas voi helpottaa vähäisen suomenkielen taidon omaavia maahanmuuttajia ymmärtämään ja kokemaan itsensä tervetulleiksi mukaan.

- - koska lähtökohtaisesti se pitäisi olla asukaslähtöistä. Me annetaan vaan työkaluja. Ja niinkun sanottu, että se missä on aktiivista toimintaa, niin se pyörii tosi hyvin. - - Ei voi lähtee myöskään hirveeseen sirkustempuiluun. Että se tuo ne ihmiset hetkeksi, mutta jos sitä omaa intoo ei ole, niin se kyllä hyytyy sitten. - - Tietysti ehkä joku koulutus, että saisi ihmiset ymmärtämään, että tällä voi oikeasti vaikuttaa konkreettisesti esimerkiksi oman talon asioihin. (Haastateltava 3. 2015.)

Haastateltavat kokivat merkityksellisiksi myös liikkumisessa opastamisen ja tukemisen, jotta oman pihan ympäristöstä pääsee omin avuin ja julkista liikennettä käyttämällä helposti muuallekin. Lisäksi ehdotettiin myös maahanmuuttajien yrittäjyyden tukemista. Tämä lisäisi osallisuutta ja toisi maahanmuuttajille mahdollisuuden oman kaupungin ja asuinalueen muuttamiseen ja kehittämiseen heille sopivammaksi, mikä taas toisi väriä myös muiden ihmisten ympäristöön. Maahanmuuttajien yritystoiminta lähtee usein liikkeelle oman etnisen yhteisön tarpeesta, kun kaivataan kotimaasta tuttuja ruokia, musiikkia tai esineitä. Maahanmuuttajien yrittäjyys Suomessa onkin selvästi kasvussa. (Forsander & Ekholm 2001, 75–78.)

Kuvio 6. Maahanmuuttajien osallisuuden edistäminen asuinympäristössä

5.4 Tuki- ja koulutustarpeet

Haastatteluista käy ilmi, että Joensuun alueen maahanmuuttajien ja maahanmuuttajatyön tueksi on paljon erilaisia hyväksi koettuja koulutuksia, materiaaleja ja tukitoimia. Hyödyllisiksi koettiin muun muassa yhteisötalot Lähiötalo ja Sinkkola, Sillan tiloissa toimiva maahanmuuttajien neuvontapiste sekä koto-valmentajien tuki. Monet haastateltavista pitivät erittäin hyödyllisinä myös monia Pakolaisavun tarjoamia palveluita, kuten Kotilo-hanketta ja sen koulutusta, monikulttuurisen asumisneuvonnan työkalu Asumispakkia ja Naapuruussovittelua. Varsinkin Naapuruussovittelun mallia pidettiin hyödyntämisen arvoisena, mikäli Setlementti aikoo tulevaisuudessa kehittää esimerkiksi asumisneuvontatyötä. Lisäksi haastateltavien mukaan Internetissä on paljon hyödyllistä materiaalia asumisen tukemiseksi.

Onhan joissakin paikoissa tällaisia asumisneuvoja tai jotain tällaista varmaan projekteina ja nimikkeinäkin toimii. Että jos ajatellaan, että sitä apua tarvii, ni se varmaan ois suuri apu. (Haastateltava 2. 2015.)

Me ollaan kerran tänne tuotu Pakolaisavun Asumispakki-koulutus ja se on ihan hyvä käytännöllinen koulutus. - - ja samaten Pakolaisavulta tuo Naapuruussovittelu on sellainen, että jos Settlementti tästä lähtee jotain asumisneuvontaa tekemään, niin voisi hyödyntää sitä. (Haastateltava 1. 2015.)

Suurin osa haastateltavista kokee, että Joensuussa on maahanmuuttajien parissa toimivilla tahoilla melko hyvät yhteistyöverkostot. Eri alojen toimijat kokevat, että yhteistyö esimerkiksi kaupungin maahanmuuttajapalveluiden, asumisen palveluiden sekä erilaisten maahanmuuttajajärjestöjen välillä on sujuvaa ja tarvittava tieto kulkee tahojen välillä perille hyvin. Hyödyllisiksi tässä mainittiin muun muassa järjestöt yhteen kokoava MoVe-verkosto, maahanmuuttajapalvelut yhteen tuova Silta ja Maahanmuuttajatyön asiakastyöryhmä. Haastateltavat myös kokevat, että esimerkiksi pakolaisten vastaanottamisen suhteen yhteistyö eri toimijoiden välillä on sujuvaa ja Joensuun kaupungin tahojen kiintiöpakolaisten vastaanotto- ja valmistelutyöryhmä toimii monen mielestä hyvin. Haastateltavien mukaan Syyrian kiintiöpakolaisilla on saapuessaan erittäin toimiva tukiverkko varsinkin kaupungin maahanmuuttajapalveluiden puolesta, kuten myös muilla pakolaisilla, joskin hiukan Syyriasta tulleita ohuempi. Muilla maahanmuuttajilla taas ei heidän mukaansa ole samanlaista kaupungin tukea, mutta järjestöjen apua huomattavasti enemmän.

Hyväksi koettuja koulutuksia ja tukitoimenpiteitä

- Pakolaisapu: Asumispakki, Naapuruussovittelu, Kotilo-hankkeen koulutus
- Silta: Neuvontapiste
- Internetissä paljon hyödyllistä materiaalia asumisen tukemiseksi (videoita)
- Koto-valmennus
- Lähiötalo

Toimiva yhteistyö

- Järjestöjen MoVe-verkosto
- Silta kokoaa tahoja yhteen
- Kaupungin tahojen kiintiöpakolaisten vastaanotto- ja valmistelutyöryhmä
- Maahanmuuttajatyön asiakastyöryhmä
- Pakolaisia vastaanotettaessa eri toimijoiden välinen yhteistyö

Kuvio 7. Hyväksi koetut tukitoimenpiteet ja yhteistyöverkostot

Haastattelujen perusteella kokosimme yhteen erilaisia kehittämis ehdotuksia hanketyön pohjaksi. Nämä pystyy karkeasti jakamaan viideksi kohdaksi: 1) Tiedotuksen parantaminen, 2) vuokranantajapuoleen ja taloyhtiötoimintaan liittyvät kehitysehdotukset, 3) vertaisohjaajien tukeminen, 4) taloyhtiötoimijoiden tukeminen ja 5) koulutukset asukkaiden taustasta.

Kuvio 8. Ammattilaisten kehittämis ehdotuksia

Eniten kehitystä toivottiin haastattelujen mukaan siihen, että maahanmuuttajille kerrottaisiin tietoa eri asumisen asioista, säännöistä ja suomalaisesta asumiskulttuurista. Koto-koulutuksissa maahanmuuttajat saavat jonkin verran tietoa suomalaisesta kulttuurista, mutta opettajasta riippuen tieto voi jäädä hyvinkin pintapuoliseksi. Tähän liittyen yksi useissa haastatteluissa esiin noussut toivomus on tiedon saanti usealla eri kielellä. Myös kuvallisten ohjeiden käyttöä pohdittiin haastatteluissa, vaikka toisaalta monet haastateltavat arvelivat esimerkiksi kuvia, videoita ja tekstejä olevan jo paljon valmiina, mutta apua toivottiin etenkin tiedon kokoamiseen esimerkiksi internetistä, ja sen käytön helpottamiseen. Sähköinen muoto tiedolle koettiin paperisia lappuja tai kuvia helpommaksi käyttää.

- - asian voisi hoitaa paikan päällä niin, että käännetään näyttö ja katotaan se video, että näin sie voit tehdä sen [puhdistaa liesituulettimen] itse. Ne pitäis olla useammalla silleen jotenkin kätevästi muistissa käytettävissä. (Haastateltava 1. 2015.)

Neuvontaan koettiin olevan tarvetta esimerkiksi kierrätyksessä ja sähkön säästämisen, ja myös puhelinyhteyden ja nettiyhteyden hankintaa varten tarvittaisiin haastateltavien mukaan erillisiä infoja. Infoihin liittyy kuitenkin kieliongelma, eli se, millä kielellä niitä lopulta kannattaisi toteuttaa. Järjestöjen järjestämät kurssit, kuten Marttojen ruokakurssit tai esimerkiksi asumisen sisustamiseen liittyvät asiat koettiin hyvinä tiedonvälityksen väylinä.

Tiedottaminen on nähty myös muissa yhteyksissä ongelmallisena asiana taloyhtiöiden toiminnassa. Artesola (2012, 74.) toteaa, että esimerkiksi isojen korjaushankkeiden yhteydessä asukkaat antavat eniten kritiikkiä juuri tiedottamisesta. Monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä tämä on vielä haastavampaa. Artesolan mukaan taloyhtiöiden kannattaa tarkkailla oman asuinalueensa kehitystä ja laatia esimerkiksi yhdessä naapureiden ja muiden taloyhtiöiden kanssa valmiita tiedotepohjia usealla kielellä. Myös erilaiset asukasillat ovat hyvä tiedon välittämisen väylä, jossa voidaan myös turvallisessa ympäristössä tutustua uusiin naapureihin. Lisäksi erilaisten kuvien, videoiden ja sähköisten tiedotteiden käyttö voi auttaa väärinkäsitysten ehkäisyssä. (Artesola 2012, 74–78.)

Yhteistyö vuokranantaja- ja talohuoltopuolen kanssa nähtiin tärkeänä ja siihen toivottiin vielä enemmän panostusta. Esimerkiksi talohuollon toivottiin olevan enemmän mukana alusta asti taloon muutettaessa, jotta kynnys olla talohuoltoon yhteydessä pienenesi. Myös esimerkiksi kuvalliset ja monikieliset viestintä/huoltokaavakkeet voisivat toimia linkkinä maahanmuuttajan ja talonhuollon välillä (Artesola 2012, 72–74). Lisäksi asumisneuvojat haluttaisiin saada enemmän mukaan maahanmuuttajien asumisen ohjaukseen.

No ihan sitä vuoropuhelua tarvitaan ja että tietäis kelle aina soitella missäkin asiassa. Semmoista avointa keskustelua, joka voisikin nyt mahdollistua sellaisen koulutuksen kautta, että tulis naamat tutuksi. Kyllähän meidän yhteinen tavoite ja tarve ja toive kuitenkin on, että se asuminen onnistuu kaikilla hyvin ja siististi, eikä tule sanomista tai remontteja tai ole vuokrat maksamatta. Siihen sitten kannattaisi yhdessä mennä. (Haastateltava 2. 2015.)

Taloyhtiöiden aktiivisten toimijoiden innostamista ja tukemista pohdittiin hyvänä keinona osallistaa maahanmuuttajia enemmän taloyhtiön toimintaan. Tähän ajatukseen kytkeytyy myös usein mainittu ”linkki” maahanmuuttajan ja kantasuomalaisen välillä. Lisäksi taloyhtiötoimijoista lähtevä osallistaminen olisi taloyhtiön sisäistä toimintaa ja johtaisi näin todennäköisesti kestävämpiin rakenteisiin kuin ulkopuolelta ohjautuva hanke. Lisäksi vertaisohjaajat koettiin haastatteluissa toimivaksi tiedonvälityksen väyläksi, ja mikäli asumisen asioista järjestetään koulutusta, heidän mukaan ottamisensa nähtiin oleellisena.

Yleinen koulutus ammattilaisille asiakkaisten taustoista mahdollistaisi asiakkaiden mielekkään ohjeistamisen samalla, kun asiantuntijoiden ymmärrys aiheesta lisääntyisi. Tämä toive näkyi haastatteluissa myös siinä, että koulutus syyrialaista kiintiöpakolaisten taustoista oli koettu erittäin hyödyllisenä useassa haastattelussa. Joissakin haastatteluissa pohdittiin myös vuokranantajien tarvetta kulttuurisensitiiviseen koulutukseen, joka mahdollistaisi tiedotuksen monipuolisuuden.

Kehityshankkeen kehittämisen lähtökohdiksi nostettiin haastatteluissa kolme pointtia: 1) Toivomus pysyvien rakenteiden luonnista, 2) sekä neuvonnalle että yhteisölliselle tekemiselle nähtiin olevan tarvetta ja 3) yhteistyö eritoimijoiden välillä koettiin oleellisena ja tärkeänä.

Kuvio 9. Kehittämistyön lähtökohtia

Kaikki haasteltavat toivoivat hankkeen sisällön jäävän oikeasti elämään, ja tämän takia monissa haastatteluissa toivottiin jo hankkeen suunnittelun lähtökohdaksi pyrkimystä luoda pysyviä rakenteita tukemaan ammattilaisten työtä. Kehityshankkeissa pyritään yleensä kestäviin vaikutuksiin, eivätkä sen synnyttämät rakenteet ja toiminnot saa jäädä riippuvaisiksi ulkoisesta tuesta (Silfverberg 2007, 7-8).

Haastateltavat kokivat myös, että yksilölliselle tuelle ja neuvonnalle voisi olla tarvetta, mutta toisaalta myös yhteisöllinen tekeminen voisi tuottaa tuloksia. Ihmisillä voi olla suuri kynnys tulla kertomaan ongelmistaan, joten esimerkiksi yhteinen info voisi olla yksi toimiva ratkaisu tiedon levittämiseen.

Haastatteluissa yhteistyö nähtiin tärkeänä, ja monet toimijat kokivat Joensuun yhteistyöverkoston jo toimivaksi ja monipuoliseksi. Tosin asumisasioihin suoraan keskittyvää yhteistyöverkostoa ei Joensuussa ole, vaan asumisen asiat käsitellään muissa yhteistyöverkostoissa. Tiivistä yhteistyölinkkiä toivottiin esimerkiksi asukasohjaajien sekä muun talonhoitopuolen ja sosiaalipuolen työntekijöiden välille. Lisäksi osassa haastatteluissa kehitysideana esiin nousi ajatus erillisestä asumisen asioihin keskittyvästä ”tarpeen vaatiessa” -tiimistä. Kuitenkin yleisesti ottaen haastateltavat kokevat yhteistyökanavat toimiviksi ja hyviksi.

Osassa haastatteluja pohdittiin, olisiko asunto- tai kiinteistöpuolella vielä tahoja, jotka kannattaisi ottaa mukaan yhteistyöverkostoihin. Lisäksi yliopiston tutkijoiden tulijoidenpalveluita mietittiin mahdolliseksi yhteistyökumppaniksi. Järjestöpuolelta toivottiin vielä laajempaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä, muun muassa vapaa-ajan palveluiden osalta, ja myös Josna, Joensuun Seudun Nuorisoasuntoyhdistys, nähtiin tärkeänä kumppanina asumisasioissa.

Mut sit sitä yhteistyötä, mitä nyt varmasti Joensuussakin on, tämmösten kansalaisjärjestöjen välillä. - - Et varmaan sen tyyppistä selvitystä olis hyvä tehdä, että mitkä kaikki järjestöt vois toimia, vaikka just tässä [pakolaisten vastaanottamisessa mukana]. - - vaikka kaupungilla olis tiedossa se, että ketkä kaikki järjestöt vois olla apuna ja tukena näille ihmisille. Et vaikka se on hyvin järjestetty se, että tämmönen huolto ja hoiva ja sitten tietysti kun JoMoni ja

Sosiaaliturvayhdistys ja Setlementti siellä on siinä alkuvaiheessa mukana, niin mitä muuta vielä vois olla? Niinkun urheiluseurat ja lastenkerhot ja muut tämän tyyppiset, että varmaan sillä puolella vois olla semmosta yhteistyötä. (Haastateltava 4. 2015.)

Yleisesti yhteistyön toteutuminen nähtiin olevan kaikkien, niin toimijoiden kuin taloyhtiön asukkaidenkin, vastuulla. Yhteistyön pitäisi toimia myös tiedon ja työn jakamisessa, jotta esimerkiksi monen tahon ei tarvitse kääntää samaa asiaa vieraalle kielelle, kun tiedetään, että sen käännös on jo olemassa.

Mitä erityisryhmiä tulisi huomioida?

- Pakolaiset, toisaalta ovat jo hyvin huomioitu
- Erilainen kulttuuritausta
→ vrt. maalta vai kaupungista?
- Nuorilla hyvä pohja koulusta
- Thai-kieliset
- Nuoret sinkkumiehet
- Kotiäidit
- Monilapsiset perheet
- Uudet elämän tilanteet
 - Ero
 - Ensimmäinen lapsi
- Kuulo-, näkö- ja liikuntavammaiset

Kuvio 10. Huomioitavat erityisryhmät

Erityisryhmiä, jotka tulisi kehittämistyötä tehdessä huomioida, nousi esiin useita. Pakolaiset olivat selkein ja useimmin mainittu erityistuen tarvitsija, mutta usein myös todettiin, että heillä on jo olemassa paljon enemmän palveluita kuin muilla maahanmuuttajilla. Nuoret nousivat esiin positiivisesti, sillä he saavat yleensä koulutuksen kautta paljon informaatiota. Toisaalta vaihto-opiskelijoiden ajateltiin tarvitsevan asumisen ohjausta. Paluumuuttajat nousivat ikänsä puolesta omaksi ryhmäkseen, mutta toisaalta varsinkin Venäjältä heitä tulee enää nykyisin verrattain vähän Joensuuhun.

Selkeä erityisryhmä, jota haastatteluissa korostettiin, oli selvästi erilaisesta kulttuurista tulevat maahanmuuttajat, ja mahdollisesti etenkin maaseudulta kaupunkiin muuttavat maahanmuuttajat. Myös pitkään konfliktien keskellä asuneet tai esimerkiksi pakolaisleirillä kasvaneet nähtiin erityisen tuen tarvitsijoina.

Mutta tämä, että onko sillä maahanmuuttajalla maaseutu- vai kaupunkiasumisen kokemus. Sen erottelu auttaisi kohdentamaan sen neuvonnan paremmin niille, joilla ei sitä kaupunkiasumisen kokemusta ehkä oo. Joensuu on just sen kokoinen kaupunki, että tänne saattaa muuttaa sekä kaupungista että maaseudulta väkeä. (Haastateltava 1. 2015.)

Muina erityisryhminä haastatteluissa mainittiin thai-kieliset, joille voisi tehdä enemmän kirjallista materiaalia esimerkiksi asumisen säännöistä, nuoret sinkkumiehet, jotka voisivat kaivata ohjausta asumiseen taustasta riippumatta, kotiäidit, jotka ovat paljon yksin kotona lasten kanssa, monilapsiset perheet, ja esimerkiksi liikunta-, näkö- tai kuulovammaiset. Myös ihmiset, jotka kohtaavat uuden elämäntilanteen, kuten eron tai ensimmäisen lapsen syntymän, nähtiin erityisryhmänä, sillä he joutuvat uudestaan tarkastelemaan myös asumisen asioita.

5.5. Tulosten sovellettavuus

Selvityksemme antaa yleisen kuvan maahanmuuttajien asumisesta, sen haasteista ja osallisuudesta Joensuun seudulla. Tulokset kuvaavat kuitenkin vain haastateltujen ammattilaisten kokemuksia tilanteesta, eivätkä perustu esimerkiksi tilastotietoon tai laajempiin tutkimuksiin. Toisaalta haastateltavat työskentelevät laajalla alueella maahanmuuttajien parissa, joten voimme olettaa, että heidän kokemuksensa vastaa melko hyvin todellisuutta. Lisäksi muut maahanmuuttajien asumista koskevat tutkimukset antavat samansuuntaisia tuloksia (ks. Artesola 2012; Alitolppa-Niitamo ym. 2013; Juntto 2010). Esiselvityksen tuloksia voidaan pitää yhtenä esimerkkinä Suomen maahanmuuttajien asumistilanteesta, mutta niitä ei voi yleistää sellaisenaan koskemaan koko Suomea.

Joensuun Setlementti ry tulee käyttämään esiselvitystä pohjana monikulttuurisen asumisen kehittämishankkeelleen. Selvityksessä tulee esiin konkreettisia käytännön toimintatoiveita, jotka toimivat pohjana hankkeessa toteutettavia toimintoja suunniteltaessa. Se helpottaa tulevan hankkeen työtä, sillä se antaa pohjatietoa siitä, mitkä asiat toimivat Joensuun seudulla, jolloin tähän ei hankkeen aikana välttämättä tarvitse keskittyä. Tulevassa hankkeessa kuitenkin huomioidaan selvityksen lisäksi myös maahanmuuttajien ja muiden yhteistyötahojen toiveet. Työelämäohjaajiemme mukaan esiselvityksen myötä on saatu tärkeää tietoa erityisesti paikallisista kehityskohteista, joihin hankkeen toiminta tulee keskittymään. (Katso liite 4.)

6 LOPUKSI

Teimme Joensuun Setlementti ry:lle esiselvityksen monikulttuurisen asumisen kehittämishanketta varten. Opinnäytetyömme oli pitkä ja osittain melko haastava prosessi, mutta mielestämme pääsimme toivomaamme lopputulokseen. Koimme, että työmme tavoitteet onnistuivat ja vastasimme tutkimuskysymyksiimme: 1) Millaisia haasteita maahanmuuttajat kohtaavat asumiseen liittyen? 2) Ovatko maahanmuuttajat osallisia omassa asuin- ja lähiympäristössään? 3) Minkälaisia tuki- ja koulutustarpeita maahanmuuttajilla/heidän parissaan työskentelevillä ammattilaisilla on asumisen ja osallisuuden kehittämiseksi? Lisäksi toteutimme työn ohjeiden mukaan ja myös työn tilaaja oli tyytyväinen työn lopputulokseen.

Teimme esiselvityksen tiiviinä yhteistyönä Setlementin työelämäohjaajiemme kanssa. Saimme heiltä tukea ja neuvoja ja samalla pidimme heidät ajan tasalla työmme eri vaiheista. Aloitimme työn alustavan suunnittelun jo alkukeväältä 2015, mutta varsinaisesti aloimme töihin toukokuussa 2015. Kesän aikana saimme tehtyä haastattelut ja litteroinnit ja itse selvityksen oli tarkoitus olla valmiina alkusyksystä 2015. Anonymiteettiin liittyvien väärinkäsitysten takia selvitys muokkautui kuitenkin lopulliseen muotoonsa vasta marraskuun alussa. Setlementille tämä ei kuitenkaan ollut ongelma, sillä he olivat saaneet esiselvityksen tulokset käyttöönsä jo syksyn alussa, vaikka jouduimmekin muuttamaan lopullisen selvityksen rakennetta ja ulkoasua vielä useaan kertaan sen jälkeen. Myös Setlementin puolelta yhteistyötämme pidettiin toimivana ja luontevana. Työelämäohjaajamme mukaan selvitys toteutettiin sovittujen aikataulujen ja tavoitteiden mukaisesti, eli se palvelee hyvin tehtävänantoa. Hän totesi myös, että ”Vuorovaikutus ja asioista sopiminen Joensuun Setlementin ja selvityksen tehneiden opiskelijoiden kanssa on Setlementin näkökulmasta ollut toimivaa ja luontevaa.” (Katso liite 4.)

Saimme Setlementin työelämäohjaajaltamme Ilona Tapanaiselta hyvää palautetta myös selvityksestä. Hänen mukaansa selvitys vastaa hyvin Setlementin monikulttuurisen asumisen hankkeen tarpeisiin. Se kuvaa kattavalla tavalla maahanmuuttajien kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä maahanmuuttajien asumisen haasteista Joensuussa sekä

toimintatoiveita hankkeen käytännön toteutukseen liittyen. Hänen mielestään on myös hyvä, että selvitystä varten on haastateltu eri alojen toimijoita, jolloin selvitykseen on saatu koottua erilaisia näkökulmia aiheeseen liittyen. Lisäksi Setlementiltä todettiin, että selvitys antaa uutta tietoa aiheesta ja mahdollisuuden syventää tarvittaessa keskusteluja yhteistyötahoja edustavien haastateltavien kanssa.

Saimme myös kiitosta Setlementiltä työn rakenteen selkeydestä, helppolukuisuudesta sekä selkeästä ja loogisesta kokonaisuudesta. Erityistä kiitosta saimme lukemista helpottavista kaavioista, joihin on tiivistetty olennaiset seikat niin, että pelkästään niitä katsomalla saa käsityksen siitä, mitä asioita haastatteluissa on tullut esille. Lisätietoa halutessaan voi lukea koko tekstin läpi. Lisäksi meille todettiin, että työ on myös rajattu suunnitelmien mukaisesti ja se on tarpeeksi laaja antamaan tietoa hankkeen toimintaa ajatellen.

Työmme tietoperusta linkittyy vahvasti yhteisöpedagogin toimialaan ja ammatilliseen kenttään. Pyrimme kehittämistyössämme edistämään maahanmuuttajien asumisen osallisuutta ja asumisen arkitaitoja, sekä tukemaan heidän parissaan toimivien ammattilaisten työtä. Osallisuus kuuluu vahvasti sosiaalisen vahvistamiseen, joka on yksi yhteisöpedagogin keskeisiä osaamisalueita. Olemme opinnäytetyöprosessin aikana oppineet paljon uutta sosiaalisesta vahvistamisesta ja osallisuudesta, sillä sosiaalisen vahvistamisen sijaan erikoistuimme molemmat opinnoissamme kansainväliseen ja monikulttuuriseen toimintaan.

Yhteisöpedagogi voi työskennellä myös monikulttuurisella kentällä useissa eri tehtävissä ja monilla työnimikkeillä niin järjestöjen kuin julkisten palveluiden piirissä. Nykyisessä globaalissa maailmassa monikulttuurisuus ja kulttuurien kohtaamisen taito nousevat entistä enemmän keskeisiksi myös yhteisöpedagogin osaamisessa. Oma ammatillinen suuntautumistaustamme auttoi meitä ymmärtämään ja tulkitsemaan työmme tuloksia ja niistä esiin nousevia monikulttuurisuuden haasteita. Työn tilaajana toimineen Joensuun Setlementti ry:n kautta tutustuimme myös järjestötoimintaan ja järjestöjen kehittämistyöhön. Monen eri alan järjestöt työllistävät yhteisöpedagogeja ja

kansalaistoiminnan ammattilaisina toimiminen kolmannella sektorilla kuuluu vahvasti yhteisöpedagogien ammattiosaamiseen.

Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut ammatillisia osaamiskompetenssejamme suhteessa yksilöihin, yhteisöihin ja globaaliin maailmaan. Yhteisöpedagogin osaamiskompetensseja ovat pedagoginen osaaminen, kehittämisosaaminen, yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen osaaminen. Kehittämistyötä tehdessämme saimme lisää valmiuksia tutkivan, kehittävän ja arvioivan työotteen käyttöön ja toiminnan organisointiin, mikä vahvisti kehittämisosaamistamme huomattavasti.

Haastattelimme toimijoita usealta eri alalta ja teimme yhteistyötä Joensuun Settlementin toimijoiden kanssa koko opinnäytetyöprosessin ajan, jolloin saimme kokemusta työskentelystä moniammatillisessa ympäristössä. Lisäksi kehittämistyömme pyrki vahvistamaan yksilöiden ja yhteisöjen toimijuutta. Näiden lisäksi perehtyminen osallisuuden ja sosiaalisen vahvistamisen teemoihin on kehittänyt yhteisöllistä osaamistamme. Yhteiskunnallinen osaaminen tuli esiin kehittämistyömme aikana useasti. Perehdyimme teoriapohjaa kartoittaessamme maahanmuuton lainalaisuuksiin ja rakenteisiin sekä Suomen kotoutumispolitiikkaan ja asumiskulttuureiden eri piirteisiin. Lisäksi prosessin aikana ymmärsimme kulttuurienvälisen kasvatuksen ja vuoropuhelun merkityksen yksilöiden, yhteisöjen ja monikulttuurisen yhteiskunnan kannalta. Pedagoginen osaamiskompetenssi ei juuri näkynyt opinnäytetyöprosessissamme, sillä pedagoginen puoli saa enemmän painoarvoa hankkeen myöhemmissä vaiheissa.

Opinnäytetyön tekeminen oli melko haastava, mutta opettavainen prosessi. Sen aikana kertosimme maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen sekä osallisuuteen liittyvää perustietoa ja syvensimme osaamistamme laajemmin näistä teemoista ja niihin liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista. Myös työelämän kehittämistyön tekeminen oli molemmille uusi asia ja sen kautta opimme paljon kehittämis- ja tutkimustyön tekemiseen vaadittavia taitoja.

Mielestämme opinnäytetyön työläin osuus oli litterointi, joka vaati paljon aikaa ja kärsivällisyyttä. Haastattelujen teko itsessään sujui hyvin ja haastateltavat

antoivat mielellään tietoa aiheesta. Tulosten analysointi oli myös melko helppoa, sillä haastattelut kulkivat kohtalaisen loogisesti haastattelurunkomme mukaan, joten vastaukset oli helppo poimia litteroinneista. Eniten hankaluuksia aiheuttava ja aikaa vievä osa opinnäytetyön ja selvityksen kirjoittamista oli mielestämme anonymiteettiin ja suoriin lainauksiin liittyvä väärinkäsitys, minkä takia jouduimme muokkaamaan selvitystä ja opinnäytetyötä useaan kertaan. Tämä toimi kuitenkin hyvänä oppimiskokemuksena, sillä nyt osaamme mahdollisissa tulevilla tutkimuksissa selittää anonymiteetin hyvin perinpohjaisesti tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä.

Opinnäytetyön myötä ryhmätyöskentelytaitomme kehittyivät huomattavasti, sillä teimme yhteistyötä koko ajan Settlementin työntekijöiden, haastateltavien ja toistemme kanssa. Näin laajan ja monipuolisen kirjallisen työn tekeminen parityönä oli meille molemmille uusi asia, mutta mielestämme suoriuduimme siitä erittäin hyvin. Pyrimme jakamaan työn keskeiset vastualueet selkeästi sekä tutkimus- että kirjoittamisvaiheessa. Järjestely osoittautui toimivaksi, sillä näin molemmilla oli mahdollisuus tehdä työtä omalla tyylillään ja sopivana ajankohtana, mutta saimme myös tukea ja palautetta toisiltamme koko prosessin ajan. Lisäksi tarvittaessa pystyimme kirjoittamaan osia opinnäytetyöstä yhdessä. Kehittämistyön tekeminen parityönä oli mielestämme meille hyvin sopiva järjestely ja pystyimme yhdistämään molempien erityisosaamista ja tukemaan toisiamme haastavassa prosessissa.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, Anne & Säävälä, Minna 2013. Johdattelua kirjan teemoihin.

Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, Anne & Fågel, Nina & Säävälä, Minna (toim.) 2013. Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto ry. 5-12

Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatilliseen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. 37–52.

Artesola, Mika, 2012. Monikulttuurisuus taloyhtiössä. Helsinki: Kiinteistöalan Kustannus Oy.

Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni & Schulman, Harry 2002. Osallisuuden jäljillä. Teoksessa: Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) 2002. Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus. 7-17.

Forsander, Annika & Ekholm, Elina 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa: Forsander, Annika & Ekholm, Elina & Hautaniemi, Pertti et al. 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus. 57–82.

Haapanen, Anu 2014. RAY / Kohdennetun toiminta-avustuksen toimintasuunnitelma.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi.

Hypo 2014. Hypon Asuminen 2014 -kyselytutkimus. Viitattu 6.10.2015:
<http://www.hypo.fi/hypon-asuminen-2014-kyselytutkimus/>

Joensuun Setlementti ry 2015. Viitattu 15.10.2015:
<http://www.setlementtijoensuu.fi/>

Jolanki, Outi & Karhunen, Sanna 2010. Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen (toim.) 2011. Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 395–410.

- Juntto, Anneli 2005. Maahanmuuttajien asuminen – integroitumista vai segregoitumista? Teoksessa: Paananen, Seppo (toim.) 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus. 43–58.
- Juntto, Anneli 2008. Asumisen muutos ja tulevaisuus. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Juntto, Anneli 2010. Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus. Teoksessa Juntto, Anneli (toim.) 2010. Asumisen unelmat ja arki. Tallinna: Gaudeamus. 17–47.
- Jämsén, Arja & Pyykkönen, Anne 2014 (toim.). oSallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.
- Laakso, Seppo & Loikkanen, Heikki A. 1997. Asuntomarkkinat ja asumisen taloudellinen ohjaus. Teoksessa: Taipale Kaarin & Schulman Harry (toim.). Koti Helsingissä – Urbanin asumisen tulevaisuus. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Laki 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä. Finlex-tietokanta. Viitattu 15.10.2015: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>
- Laki 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki. Finlex-tietokanta. Viitattu 11.10.2014: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325#Pidp1829216>
- Maahanmuuttovirasto 2015a. Koko viraston yleinen tilastokooste. Tilastot 2014. Viitattu 14.5.2015: http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot
- Maahanmuuttovirasto 2015b. Ulkomaalaiset Suomessa kansalaisuuksittain 2014. Viitattu 15.5.2015: http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot
- Makkonen, Timo & Koskenniemi, Eero 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (Toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus oy. 55–80.
- Metsämuuronen, Jari (Toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Internatinal Medhelp.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Paananen, Seppo 2003. Asuminen. Teoksessa: Pohjanpää K, Paananen S ja Nieminen M. (Toim.) 2003. Tilastokeskus: Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. 2003. Helsinki: Tilastokeskus. 137–142.

Pakolaisapu 2015. Maailman pakolaistilanne. Viitattu 14.10.2015:
<http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/maailman-pakolaistilanne.html>

Pehkonen, Aini 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Kunnallisanalan kehittämissäätiö. Helsinki: Kunnallisanalan kehittämissäätiö.

Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Perttu, Jukka & Vuoripuro, Verna 2015. Maahanmuuttovirasto korjaa arviotaan: Ennuste tämän vuoden turvapaikanhakijoiden määrästä yhä 15 000. Helsingin Sanomat. Viitattu 14.10.2015:
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1440732078549>

Pyykkönen, Miikka 2007. Naiset maahanmuuttajien yhdistyksissä. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos. 105–124

Rasinkangas 2013. Maahanmuuttajien asuminen ja alueellinen sijoittuminen. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (Toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus Oy. 123–140.

Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2011. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen (toim.) 2011. Haastattelun vaiheet. Tallinna: Osuuskunta Vastapaino. 9–36.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 12.10.2015:
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Saukkonen Pasi 2013. Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa: Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (Toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus Oy. 81–97.

Setlementtiliitto 2015. Viitattu 15.10.2015: <https://setlementti-fi.directo.fi/setlementtiliitto/setlementtiliitto/>

Silfverberg, Paul 2007. Ideasta projektiksi: projektinvetäjän käsikirja. Helsinki: Edita Prima

Sisäministeriö 2015a. Maahanmuuttopolitiikka. Viitattu 15.5.2015 <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Sisäministeriö 2015b. Valtion neuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta. Viitattu 14.5.2015: <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Sjöblom-Immala, Heli 2012. Siirtolaisuusinstituutti. Tutkimuksia A 40. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Suomen ympäristökeskus SYKE 2013. Tarjolla entistä tarkempaa tietoa kaupungeista ja maaseudusta. Viitattu 12.10.2015: [http://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Rakennetun_ympariston_ja_maankayton_kestavyyys/Tarjolla_entista_tarkempaa_tietoa_kaupun\(14424\)](http://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Rakennetun_ympariston_ja_maankayton_kestavyyys/Tarjolla_entista_tarkempaa_tietoa_kaupun(14424))

Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa: Jämsén, Arja & Pyykkönen, Anne 2014 (toim.). Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34–50

Söderling, Ismo 2013. Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, Anne & Fågel, Nina & Säävälä, Minna (toim.) 2013. Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto ry. 15–31.

Talve, Ilmar 1990. Suomen kansankulttuuri. Helsinki: SKS

Tapanainen, Matti 2015. Eurooppalaisesta ilmiöstä maailmanlaajuiseksi hädäksi. Viitattu 14.10.2015: <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/uutiset/item/1047-eurooppalaisesta-ilmiöstä-maailmanlaajuiseksi-hädäksi.html>

Tuohinen, Petteri 2015. Keitä pakolaiset ovat ja miksi he tulevat juuri nyt? 31 kysymystä ja vastausta. Helsingin Sanomat. Viitattu 14.10.2015:

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1441704099104>

Valtioneuvosto 2008. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta. Viitattu 15.10.2015:

http://www.intermin.fi/download/31570_kotouttamislakiselonteko_021008.pdf

Virtanen, Hanna 2005. Monietnistyvät lähiöt – etnisen segregaaion syitä ja seurauksia Suomessa. Yhdyskuntatieteiden laitos, Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Ympäristöministeriö 2015. Suomen rakentamismääräyskokoelma. Viitattu 6.10.2015: <http://www.ym.fi/fi->

[fi-maankaytto_ja_rakentaminen/lainsaadanto_ja_ohjeet/rakentamismaarayskokoelma](http://www.ym.fi/fi-maankaytto_ja_rakentaminen/lainsaadanto_ja_ohjeet/rakentamismaarayskokoelma)

Ympäristöministeriö 2012. Valtioneuvoston asuntopoliittinen toimenpideohjelma vuosille 2012-2015. Viitattu 5.10.2015:

<http://www.ym.fi/download/noname/%7B9BFB5267-ECA8-4DFF-96E0-044104B5CEAE%7D/31354>

Haastattelulähteet:

Suullinen tiedonanto. 25.6.2015. Haastateltava 1.

Suullinen tiedonanto. 2.6.2015. Haastateltava 2.

Suullinen tiedonanto. 5.6.2015. Haastateltava 3.

Suullinen tiedonanto. 9.6.2015. Haastateltava 4.

Suullinen tiedonanto. 2.6.2015. Haastateltava 5.

Suullinen tiedonanto. 5.6.2015. Haastateltava 6.

Suullinen tiedonanto. 5.6.2015. Haastateltava 7.

Suullinen tiedonanto. 9.7.2015. Haastateltava 8.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

Esiselvitys Joensuun alueen maahanmuuttajien asumisen haasteista ja osallisuudesta. Esiselvitys on osa Suomen Setlementtiliiton laajempaa asumisen kehittämisen hankekokonaisuutta, ja siitä saatava tieto toimii tulevaisuudessa pohjana monikulttuurisen asumisen kehittämistyössä. Hankkeen rahoittajana toimii Raha-automaattiyhdistys ja paikallisena toteuttajana Joensuun Setlementti ry.

_____._____.2015 maahanmuuttajien asumisen osallisuutta kartoittavassa haastattelussa saatua aineistoa **saa käyttää** tutkimuskäyttöön.

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Aika ja paikka

Liite 2. Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

Teemme opinnäytetyönämme Joensuun Setlementti ry:lle selvityksen alueen maahanmuuttajien asumisen haasteista ja osallisuudesta. Selvitys on osa Suomen Setlementtiliiton uutta asumisen kehittämisen hanketta, ja siitä saatava tieto toimii tulevaisuudessa pohjana monikulttuurisen asumisen kehittämistyössä. Pyrimme selvittämään, millaisia asumiseen liittyviä osallisuuden haasteita maahanmuuttajat kohtaavat, ja minkälaisia tarpeita tukeen tai koulutukseen heillä ja heidän parissaan työskentelevillä on.

Haastattelut nauhoitetaan ja niitä käytetään vain tutkimuskäyttöön. Haluamme varmistaa, voitko esiintyä selvityksessä omalla nimelläsi?

1. Taustatiedot

- Kuka olet ja mitä organisaatiota/tahoa edustat?
- Mitä työnkuvaasi kuuluu?
- Kenen parissa työskentelet?

Maahanmuuttajalla tarkoitamme Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla viittaamme myös sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen (ns. toisen sukupolven maahanmuuttaja).

2. Asuminen

- Millaisia asumismuotoja maahanmuuttajilla yleensä on?
- kaupungin vuokratalo/yksityinen/omistusasunto?
- kerrostalo/omakotitalo/rivitalo?
- Keskittykö maahanmuutto tietyille asuinalueille? Jos, niin mihin?
- Kohtaavatko maahanmuuttajat haasteita asumiseen liittyen? Jos, niin minkälaisia?
- käytännön asioita (saunavuoron varaaminen, jätehuolto yms.)
- sosiaalisia asioita (rasismi, viestintäongelmat yms.)

- kulttuuriset tekijät (kulttuuriset tavat, uskonnon vaatimukset yms.)
 - Mistä nämä mahdolliset haasteet voisivat johtua?

3. Osallisuus asumiseen & ympäristöön liittyen

“Osallisuus on yksilöllinen tunne tai kokemus kuulumisesta yhteisöön ja yhteiskuntaan.”

- Millaisia kokemuksia teillä on maahanmuuttajien osallisuudesta asumiseen liittyen?
- taloyhtiön toiminta
- naapuruston toiminta
- Minkälaisia osallisuuden esteitä näette maahanmuuttajilla olevan? (kielitaito, kantasuomalaisten suhtautuminen yms.)
 - Mistä luulette niiden johtuvan?
- Voiko niihin vaikuttaa? Miten niitä voisi poistaa/ehkäistä?
- Mitkä asiat mielestänne tukevat maahanmuuttajan osallisuutta?

4. Tuki- ja koulutustarpeet asumisen osallisuuden kehittämiseksi (maahanmuuttajille / heidän parissaan toimiville ammattilaisille)

- Millaisia tukitoimenpiteitä on olemassa?
- Millaisia tarvitaan lisää?
- Ketkä voisivat toteuttaa?
- *Tarvitaanko yksilöllistä tukea (ohjausta/neuvontaa) ja/tai esim. ryhmätoimintaa/yhteistä tekemistä (maahanmuuttajien ryhmät, maahanmuuttajien & kantasuomalaisten ryhmät yms.)*
- Mitkä ryhmät tarvitsevat erityistä tukea? (ikä, etninen)
 - Miksi? Millaista?
- Millaista yhteistyötä tarvitaan eri toimijoiden välille?
- Miten sitä voisi lisätä? Kenen toimesta?

**ESISELVITYS MAAHANMUUTTAJIEN ASUMISEN
ARKITAITOJEN JA OSALLISUUDEN KEHITTÄMISESTÄ
JOENSUUSSA**

Tekijät: Saara Laitinen ja Anu Molarius

Esiselvitys on osa Setlementtiliiton monikulttuurisen asumisen kehittämisen hanketta. Se on tuotettu Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opinnäytetyön tuotoksena syksyllä 2015

SISÄLLYS

1. ESIPUHE	70
2. MAAHANMUUTTAJIEN ASUMISMUODOT JA ASUMISEN KESKITTYMINEN JOENSUUSSA	71
3. ASUMISEN HAASTEET	73
3.1. Viestinnän haasteet asumisessa	74
3.2. Asunnon saanti ja asumisen ahtaus	75
3.3. Käytännön ongelmia arjessa	76
4. OSALLISUUS	77
4.1. Osallisuuden esteitä	78
4.2. Osallisuuden edistäminen	80
5. TUKI- JA KOULUTUSTARPEET	82
5.1. Kehitysideoita	83
5.2. Miten kehitetään?	84
LÄHTEET	88

ESIPUHE

Tämä esiselvitys on tehty Joensuun Setlementti ry:lle osana Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Selvitys on osa Suomen Setlementtiliitto ry:n maahanmuuttajien asumisen kehittämisen hanketta, joka pyrkii edistämään maahanmuuttajien asumisen arkitaitoja ja vahvistamaan osallisuuden muotoja.

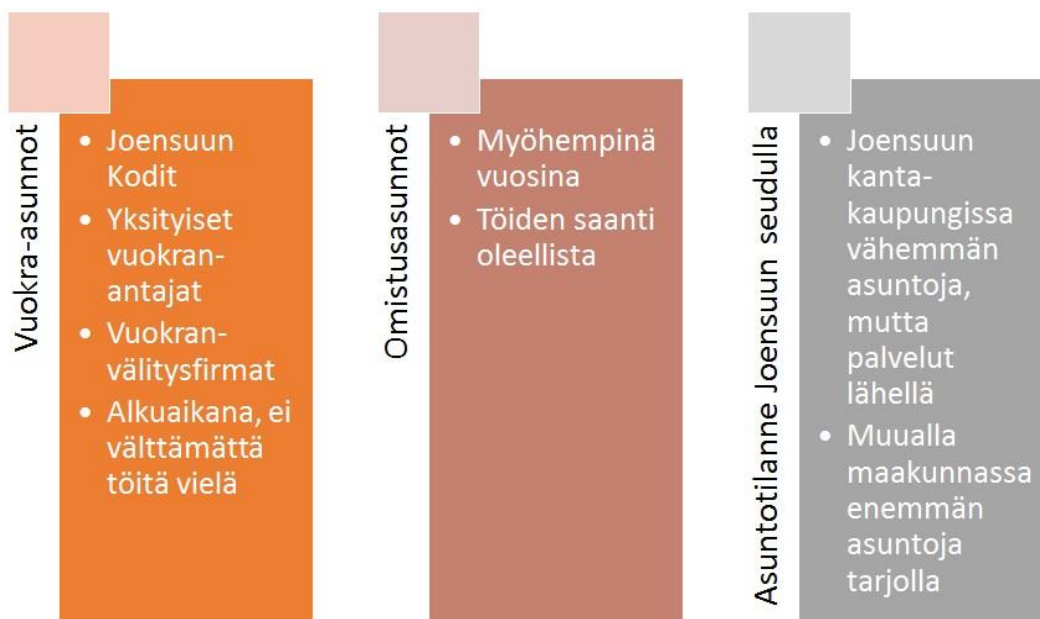
Esiselvityksen ovat tuottaneet kansalaistoiminnan ja nuorisotyön opiskelijat Saara Laitinen ja Anu Molarius. Esiselvityksen tarkoituksena on kartoittaa maahanmuuttajien parissa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä maahanmuuttajien asumisen haasteista ja osallisuuden kokemuksista, sekä mahdollisista tuki- ja koulutustarpeista. Selvitystä varten haastateltiin ammattilaisia muun muassa Joensuun kaupungin työntekijöistä, monikulttuurisen järjestötyön tekijöistä sekä kaupungin vuokra-asuntojen tarjoajista. Haastatteluun vastanneet henkilöt toimivat maahanmuuttajien parissa sosiaaliohjaajina, perhetyöntekijöinä, asukasneuvojina, työvoimapalveluasiantuntijoina, palveluohjaajina, monikulttuurisen järjestötoiminnan kehittäjinä sekä hanketyöntekijöinä.

Selvityksen kolme pääteemaa ovat

- ❖ maahanmuuttajien asumisen haasteet
- ❖ osallisuuden kokemukset
- ❖ tuki- ja koulutustarpeet

Esiselvitykseen on koottu tiiviisti selvityksessä saatu tieto, jota käytetään hankkeen jatkotoimenpiteiden pohjana. Lisätietoa selvityksen taustasta, toteutuksesta ja tuloksista voi lukea opinnäytetyöstä, joka julkaistaan joulukuussa 2015 theseus.fi-sivustolla tekijöiden nimillä.

2. MAAHANMUUTTAJIEN ASUMISMUODOT JA ASUMISEN KESKITTÄMINEN JOENSUUSSA

Tässä selvityksessä termillä *maahanmuuttaja* tarkoitamme Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla viittaamme myös sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. Jätimme selvityksen ulkopuolelle ulkomaiset vaihto-opiskelijat sekä vastaanottokeskuksissa asuvat turvapaikanhakijat, elleivät kyseiset ryhmät erikseen nousseet haastatteluissa esiin.

Selvityksessämme puhumme yleisesti Joensuun seudusta, jolla tarkoitamme lähinnä Joensuun kaupunkia kokonaisuudessaan. Maaseutualueesta puhuttaessa viittaamme yleensä Joensuun kaupungin reuna-alueisiin, ellemme ole erikseen maininneet, että kyse on Joensuun lähikunnasta. Haastattelujen mukaan suuri osa maahanmuuttajista asuu Joensuun seudulla vuokralla Joensuun Kotien vuokrataloissa ja mahdollisesti yksityisillä vuokranantajilla, tai muiden vuokranvälitysfirmojen asunnoissa, usein kerrostaloasunnoissa. Kuitenkin maahanmuuttajilla on Joensuun alueella kaikenlaisia asumismuotoja, myös omistusasuntoja ja omakotitaloja. Etenkin työssäkäyvät ja pidempään Suomessa asuneet maahanmuuttajat saattavat ostaa omistusasunnon tai omakotitalon. Joensuun kantakaupungin alueella asuminen on ruuhkaisempaa kuin muualla maakunnassa, ja siellä saattaa esiintyä myös ”porukka-asumista”,

eli ystävien tai perheenjäsenten asunnossa asumista ilman virallista alivuokrasopimusta. Kantakaupungin ulkopuolella taas asuntoja on enemmän tarjolla, mutta palvelut saattavat olla liian kaukana.

Rantakylä

- Kiintiöpakolaisia
- Maahanmuuttajien valmistava opetus
- Paljon Joensuun kotien vuokra-asuntoja
- Paljon ihmisiä ylipäättään

Noljakka

- Kiintiöpakolaisia
- Venäläisiä
- Paljon Joensuun Kotien vuokra-asuntoja

Muut

- Keskusta
- Marjala
- Utra
- Hukanhauta (KV-opiskelijat)
- Maaseudulla puolisoina tulleita jonkin verran
- Joensuun Kodit ovat tarkoituksella koittaneet myös hajauttaa ympäri kaupunkia.

Haastatteluista ilmenee, että koko Joensuun alueella maahanmuuttajien asuminen keskittyy kantakaupungin alueelle. Maaseudulla asuu lähinnä jonkin verran puolisoina maahan muuttaneita henkilöitä. Haastatteluissa nousee esiin, että Rantakylän ja Utran alueilla asuu verrattain paljon maahanmuuttajia. Tätä selittäviä tekijöitä on monia. Esimerkiksi Rantakylässä on maahanmuuttajien valmistava koulutus lapsille, alueella on paljon Joensuun Kotien vuokra-asuntoja ja ihmisiä ylipäättään, ja esimerkiksi kiintiöpakolaisten asuminen keskittyy Rantakylään ja Noljakkaan. Noljakka nousi myös esille haastatteluissa muun muassa siksi, että sinne keskittyy myös kiintiöpakolaisten asumista sekä venäläisten asumista, ja myös sillä alueella on paljon Joensuun Kotien asuntoja. Joensuun Kodit on kuitenkin myös tietoisesti hajauttanut maahanmuuttajien asumista ympäri kaupunkia. Lisäksi haastatteluissa mainittiin Keskusta ja Marjala alueina, joissa asuu jonkin verran maahanmuuttajia, ja Hukanhauta nostettiin esiin ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden asuinalueena.

3. ASUMISEN HAASTEET

Maahanmuuttajien asumiseen liittyvät haasteet ovat moninaisia ja niiden merkitys korostuu lähinnä hyvin erilaisesta asumiskulttuurista tulevien henkilöiden, kuten mahdollisesti pakolaisten, kohdalla. Tämä näkyy myös siinä, että esimerkiksi vuokranantajapuolella maahanmuuttajien asumisen ongelmat eivät nousseet yhtä vahvasti esiin kuin monissa sosiaalialan ammattilaisten haastatteluissa. Vuokranantajapuolella ei koeta, että maahanmuuttajat näkyvät asukasneuvonnassa kovinkaan paljon, vaan suurin asiakasryhmä neuvonnassa ovat asukkaat, joille on kasaantunut ongelmia muillekin elämänalueille.

Oleellista maahanmuuttajan sopeutumisessa suomalaiseen asumiskulttuuriin on hänen oma entinen asumiskulttuurinsa. Esimerkiksi sillä on merkitystä, tuleeko maahanmuuttaja kaupungista vai maaseudulta ja mistä maasta ja millaisesta kulttuurista hän tulee. Tätä korostettiin haastatteluissa paljon. Toisaalta kuitenkin myös samasta maasta ja samanlaisesta kulttuurista tulevien kohdalla erot voivat olla suuria. Erilainen asumiskulttuuri voi myös näkyä esimerkiksi pakolaisleiri-taustana, joka vaikeuttaa suomalaisen asumiskulttuurin omaksumista. Kuitenkin haastatteluissa ilmeni, että esimerkiksi Venäjältä tulevien maahanmuuttajien on suhteellisen helppo ymmärtää muun muassa

taloyhtiön yhteisten tilojen pelisääntöjä, sillä asumiskulttuuri on hyvin samankaltainen molemmissa kulttuureissa.

Seuraavaksi avaamme tarkemmin asumiseen liittyviä viestinnän ja käytännön ongelmia. Asumisen sosiaalisia haasteita on avattu enemmän Osallisuus-osion alla.

3.1 Viestinnän haasteet asumisessa

Maahanmuuttajien asumisen haasteet näyttäytyvät ammattilaisten haastatteluissa useassa eri muodossa. Usein maahanmuuttajan puutteellinen suomen kielen taito nähdään kuitenkin moneen muuhun haasteeseen johtavana tekijänä, sillä usein suomenkielistä ohjetta tai tietoa ei omaksuta heikon tai olemattoman kielitaidon takia. Kirjallisen ohjeistuksen antaminen usealla kielellä nähdään tärkeänä kommunikointia parantavana tekijänä. Materiaalin tuottaminen monella kielellä nostettiin myös esille tärkeänä kehitysehdotuksena.

Viestintäongelmiin liittyy lisäksi kulttuuritekijöitä, joista haastatteluissa nousi esiin muun muassa kirjallisen ja suullisen viestinnän erot ja merkitykset eri kulttuureissa. Suomessa kirjallinen viestintä saa suuren painoarvon, kun taas toisissa kulttuureissa suullinen viestintä on se, joka määrää. Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi välillä kirjallisen viestinnän kautta saatu tieto ei välttämättä mene kaikille maahanmuuttajille perille.

Vuokranantajapuoli yrittää vastata tiedotusongelmiin, mutta resurssipulan ja käytännön ongelmien takia tiedotuskieltä on vaikea huomioida joka tilanteessa. Toistaiseksi esimerkiksi Joensuun Kotien virallinen viestintäkieli on suomi, ja ainoastaan joissain tilanteissa käytetään englantia tai venäjää, mikäli on tiedossa, että jossain tietyssä talossa sitä erityisesti tarvitaan.

3.2 Asunnon saanti ja asumisen ahtaus

Monissa haastatteluissa asunnon saanti ja vuokrasuhteen purku nähdään ongelmallisina tai tukea vaativina tilanteina. Yleensä ”suomea puhuva linkki” maahanmuuttajan ja vuokranantajan välissä helpottaa asunnon saantia. Myös koto-valmentajien kieliapu ja kulttuuritulkkaus koetaan tärkeäksi avuksi vuokra-asuntojen etsimisessä ja saamisessa. Kulttuuritulkkauksella tarkoitetaan muun muassa mahdollisuutta selittää asioiden taustoja, syitä ja merkityksiä paremmin.

Asunnon saamiseen liittyy myös suomalaisen maksuliikenteen monipolvisuus, joka voi aiheuttaa hämmennystä maahanmuuttajalle. Maahanmuuttajan voi olla vaikea ymmärtää, miksi esimerkiksi vuokran lisäksi maksetaan vielä sähkö- ja vesimaksuja, ja joissakin tapauksissa myös mahdollinen asumistuki on hankala hahmottaa. Asumiseen liittyvänä erityisenä viestintäongelmana haastatteluissa mainittiin vielä kiinteistöalan epäselvä viestintätyyli, joka kertoo vain lyhyesti mitä tapahtuu, mutta ei juuri selitä syitä, minkä takia jotain tapahtuu.

Myös asunnon ahtaus on tyypillinen ongelma varsinkin niistä kulttuureista tulevilla maahanmuuttajilla, joissa perheen koko on yleensä huomattavasti suurempi kuin Suomessa. Tämä nousi esiin useassa haastattelussa. Toisaalta maaseudulla olisi enemmän tilaa ja vapaita asuntoja, mutta palveluiden kaukaisuuden takia sinne ei ole usein mielekästä muuttaa. Ahtaasti asumiseen saattaa liittyä myös kulttuurisesti ja käytännöllisesti ongelmallisia tekijöitä. Näitä voivat olla esimerkiksi säilytystilojen pienuus ja huoneiden vähäinen määrä, joka voi olla ongelma esimerkiksi niille maahanmuuttajille, joiden kulttuureissa tyttöjen ja poikien ei ole sopivaa asua yhteisessä huoneessa.

3.3 Käytännön ongelmia arjessa

Haastatteluista ilmeni myös monia pieniä käytännön ongelmia, jotka ovat usein ratkaistavissa oikeanlaisella neuvonnalla ja ohjeistuksella. Näitä olivat monet suomalaiseen asumiskulttuuriin kuuluvat erityispiirteet, kuten autojen parkkeeraus, pyykkituvan käyttö, taloyhtiön sääntöjen noudattaminen, kodinkoneiden käyttö, jätteiden lajittelu, julkisten tilojen käyttö, asuntojen lämpötilat, siivoaminen ja siihen liittyvä veden käyttö, aikataulujen noudatus ja tavaroiden säilytys. Näiden asumisen arkitaitojen omaksuminen riippuu hyvin paljon juuri maahanmuuttajan omasta asumiskulttuurista ja taustasta ja usein ongelmat saattavat olla myös hyvin yksittäisiä. Osassa on kuitenkin taustalla myös selkeitä kulttuuritekijöitä.

Esimerkiksi maahanmuuttajien vedenkäyttö voi olla hyvinkin erilaista, kuin suomalaisilla (uskontoon liittyvä peseytyminen, siivouskulttuuri) ja runsas vedenkulutus johtaa isoon vesilaskuun, mikä voi aiheuttaa ongelmia. Tällaisissa asioissa maahanmuuttajia ei välttämättä vain ymmärretä neuvoa. Myös aikakäsitykseen voi liittyä erilaisia ongelmia, kun aikataulut ymmärretään viitteellisiksi ja esimerkiksi omista "itsestään selvistä" juhlista (Ramadan) ei tajuta ilmoittaa naapureille.

Ohjeistuksen saaminen usealla kielellä katsottiin monessa haastattelussa olevan ratkaisevana tekijänä näiden niin sanottujen käytännön ongelmien ehkäisyssä. Lisäksi useassa haastattelussa esiin noussut haaste on talohuoltoasiat ja se, mikä osa talohuollosta kuuluu asukkaalle ja mikä vuokranantajalle tai huoltoyhtiölle. Maahanmuuttajan voi olla esimerkiksi vaikeaa hahmottaa onko taloyhtiössä siivousvuorot, kuka tekee talvella lumityöt tai mitkä sähköön liittyvät asiat voi korjata itse.

Talohuollon viestintä ja viestien perillemeno on myös ollut ongelmana joillekin maahanmuuttajille, ja esimerkiksi maahanmuuttajalla saattaa olla korkea kynnys soittaa ja ilmoittaa ongelmista, kuten vesivahingosta, jos suomen kieli ei ole vielä kovin vahva.

4. OSALLISUUS

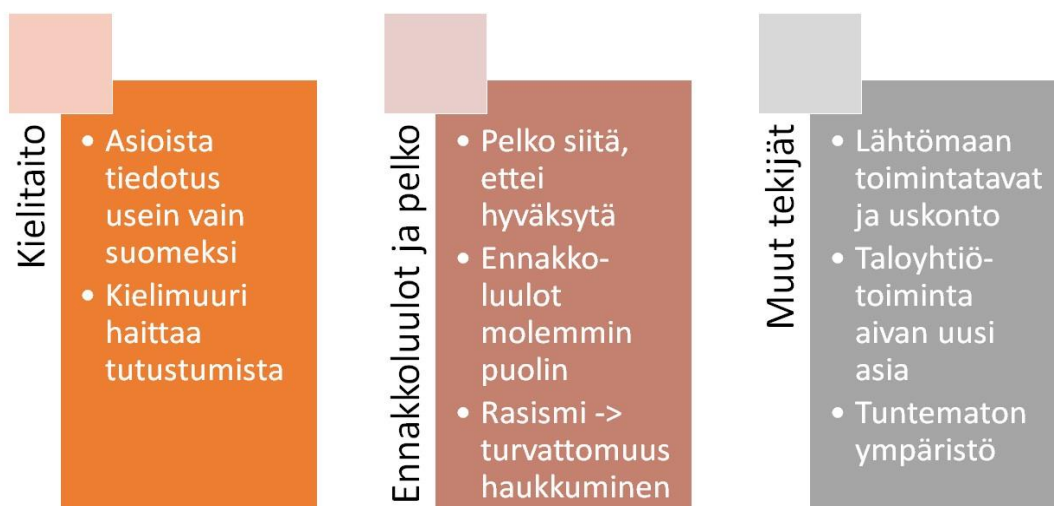

Tässä selvityksessä määrittelemme osallisuuden tarkoittamaan yksilöllistä tunnetta tai kokemusta kuulumisesta yhteisöön tai yhteiskuntaan. Monen haastateltavan yleinen kokemus maahanmuuttajien kokemasta osallisuudesta asuinympäristössään on melko heikko. Varsinkin talo- ja asukasyhtiöiden toiminnassa maahanmuuttajajäsenien määrä on vähäinen. Haastateltavien kokemuksen mukaan halukkuutta erilaiseen osallistumiseen kuitenkin olisi paljon enemmän, kuin mitä saadaan selville. Venäläiset Joensuun suurimpana maahanmuuttajaryhmänä osallistuvat verrattain eniten taloyhtiötoimintaan, mikä johtuu haastateltavien mukaan muun muassa samanlaisesta asumis- ja yhteisökulttuurista. Usein myös jo pidempään Suomessa asuneet osallistuvat enemmän kuin vasta muuttaneet. Lisäksi suomalainen puoliso helpottaa osallistumista naapuruston yhteiseen toimintaan.

Osallisuuden kokeminen ja tapa osallistua voivat olla kulttuurisidonnaisia. Haastateltavien mukaan tietyn etnisen tai kulttuurisen ryhmän edustajat voivat muodostaa omia tiiviitä yhteisöjään, joissa on vahva osallisuus ja tuki,

eikä esimerkiksi tarvetta osallistumiseen taloyhtiön sisällä koeta niin paljon. Monet haastateltavista kokevat, että taloyhtiön toimintaan osallistuminen on vähäistä muidenkin kuin maahanmuuttajien kohdalla, varsinkin nuorilla asukkailla.

4.1. Osallisuuden esteitä

Esteitä maahanmuuttajien osallisuuden toteutumiselle asuinympäristössä on haastateltavien mukaan useita. Monet niistä johtuvat molemminpuolisista ennakkoluuloista ja heikosta kielitaidosta juontavista hankaluuksista. Useilla maahanmuuttajilla, varsinkin pakolaisina Suomeen tulleilla, on usein puutteellinen tai olematon suomen kielen taito. Esteenä voi olla myös englannin kielen osaamattomuus tai jopa oman maan kielen luku- ja kirjoitustaidottomuus. Taloyhtiöissä tiedottaminen tapahtuu usein vain suomeksi, joten kutsut esimerkiksi taloyhtiön kokouksiin tai pihatalkoisiin voivat jäädä huomaamatta. Yhteisen kielen puute vaikeuttaa myös kommunikointia naapureiden kanssa, sillä vaikka halua tutustumiseen ja yhteiseen toimintaan olisikin, tekee kielimuuri siitä aina hankalampaa.

Sosiaalisia haasteita nousi haastatteluissa esille melko vähän, mutta joitakin yksittäisiä tapauksia kuitenkin mainittiin. Osa maahanmuuttajista kokee, että heitä ei tervehditä taloyhtiössä ja joissain tilanteissa esiintyy jopa rasismia. Yksittäisenkin naapurin rasistinen käytös ja välinpitämättömyys luovat

negatiivisen ilmapiirin, joka saa asukkaan tuntemaan, ettei tämä ole tervetullut ja hyväksytty. On kuitenkin myös niitä tilanteita, joissa naapurit tervehtivät ja käydään myös toisten luona kylässä, mutta harvoin suomalaisissa taloyhtiöissä naapurikulttuuri pääsee yhtä yhteisölliselle tasolle, kuin joissain yhteisöllisissä kulttuureissa

Maahanmuuttajat saattavat myös kokea asuinalueensa turvattomana, jos esimerkiksi alueella törmää vahvoin ennakkoluuloihin tai ilkivaltaan. Pienetkin ennakko-oletukset voivat olla molemminpuolisia ja omalta osaltaan nostaa kynnystä tutustua naapuriin, oli tämä sitten juuri muuttanut maahanmuuttaja tai suomensuomalainen. Myös silkka tietämättömyys alueesta ja Suomen luonnosta voi lisätä maahanmuuttajan turvattomuuden tunnetta. Epävarmuus ympäristön turvallisuudesta vähentää myös oman piha-alueen käyttöä ja näin asuinympäristössä viihtyvyyttä.

Syyt siihen, että maahanmuuttajien lukumäärä taloyhtiön kokouksissa ja talkoissa on vähäinen, voivat johtua myös maan tavoista tai tottumuksista. Esimerkiksi viranomaistoiminnassa asiat etenevät usein hitaasti, jolloin osallistuminen voidaan kokea hyödyttömäksi. Myös aiemmat kokemukset taloyhtiötoiminnan kaltaisesta yhteistoiminnasta voivat vaikuttaa siihen, osallistuuko henkilö toimintaan vai ei. Taustalla voi myös olla aiemmista kelpaamattomuuden kokemuksista johtuva pelko siitä, ettei maahanmuuttajajäsentä hyväksytä mukaan toimintaan. Usein vanhojen huonojen kokemusten häviämiseen tarvitaan useita hyviä kokemuksia osallistumisesta ja yhteisestä toiminnasta.

4.2. Osallisuuden edistäminen

<p>Yhteistoiminta</p> <p>-> talkootyöt, retket, tapahtumat, grilli-illat</p>	<p>Yhteinen tila asukkaille</p> <p>-> kerhohuone, varastotila</p>	<p>Tutustuminen lasten kautta</p> <p>-> leikkipaikat, leirit, harrastusmahdollisuudet</p>
<p>Tiedotus</p> <p>-> info usealla kielellä</p> <p>-> mennään kertomaan kasvokkain</p>	<p>Ennakkoluulojen vähentäminen ja poistaminen molemmin puolin</p> <p>-> tiedon lisääminen, puheenvuoron antaminen</p>	<p>Taloyhtiössä yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden</p> <p>a) periaatteet</p> <p>b) käytännöt</p>
<p>Hankkeet</p> <p>-> ammattilainen rohkaisemassa ja luomassa yhteistä toimintaa</p> <p>-> haetaan mukaan</p>	<p>Vapaaehtoinen tai ammattilainen "linkkinä"</p> <p>-> tutustuminen, tulkkaus</p>	<p>Tuki ja opastus liikkumisessa</p> <p>-> mahdollisuus laajentaa ympäristöä ja tutustua siihen</p>

Osallisuutta voi tukea muun muassa yhteistoiminnalla ja sen mahdollisuuksien edistämällä, taloyhtiön sisäisillä toimilla, sekä hankkeiden ja järjestötoiminnan kautta.

Haastateltavien mukaan tärkeä keino edistää maahanmuuttajien osallisuutta asuinympäristössään on tiedon lisääminen molemmin puolin. Näin vähennetään ennakkoluuloja ja poistetaan kohtaamisen raja-aitoja. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, ja kotouttamistyötä tehdään pyrkimyksenä sekä kotouttaa maahanmuuttajia uuteen kotimaahansa että kotouttaa suomensuomalaisia siihen, että heidän lähiympäristönsä on monikulttuurinen. Ennakkoluuloja tulee poistaa taloyhtiön ja ammattilaisten tiedotuksella ja asukkaiden yhteisellä toiminnalla. Kun taloyhtiöihin laadittaisiin yhteisissä kokouksissa yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteet, jotka asukkaat hyväksyvät, ne voisi myös siirtää käytäntöön.

Monissa haastatteluissa korostui ajatus keskustelumoderaattorista tai jostakusta ihmisestä, joka toimisi niin sanottuna "linkkinä" maahanmuuttajan ja naapurin välillä. Tämä henkilö voisi olla tulkki, hanketyöntekijä tai itse taloyhtiön jäsen, joka rohkaisisi maahanmuuttaja-asukkaan mukaan toimintaan ja toimisi muille naapureille esimerkkinä. Monet haastateltavat kokivat kannustuksen,

rohkaisun ja puheenvuoron antamisen tärkeinä välineinä lisätä maahanmuuttajan osallisuutta asuinympäristössään.

Hyvin tärkeänä osallisuuden lisäämisen keinona pidettiin yhteistä toimintaa, johon voisi osallistua hyvin vähäiselläkin kielitaidolla. Tällaiseksi toiminnaksi ehdotettiin esimerkiksi talkootyötä taloyhtiössä, retkiä lähiympäristöön ja luontoon tai yhteisiä tapahtumia kuten grilli-iltoja. Myös jonkinlaisen asukkaiden yhteisen tilan luomista ehdotettiin. Tällaisen tilan voisi tehdä vaikkapa kerhohuoneesta tai vapaasta varastotilasta. Haastateltavat pitivät lasten kautta tutustumista helppona tapana tutustua naapureihin. Tätä voisi helpottaa yhteisten leikkipaikkojen luomisella taloyhtiön pihaan, sekä tukemalla maahanmuuttajalasten pääsyä leireille ja harrastuksiin.

Maahanmuuttajien asumisen osallisuutta voi helposti lisätä esimerkiksi tiedottamalla yhteisistä asioista kasvotusten ja järjestämällä infoja useammalla kielellä, sillä monet hankaluudet johtuvat usein kielitaidon puutteesta tai siitä, ettei edes tiedetä mahdollisuuksista osallistua yhteiseen toimintaan ja asuinympäristön kehittämiseen.

Haastateltavat kokivat merkityksellisiksi myös liikkumisessa opastamisen ja tukemisen, jotta oman pihan ympäristöstä pääsee omin avuin ja julkista liikennettä käyttämällä helposti muuallekin. Lisäksi ehdotettiin myös maahanmuuttajien yrittäjyyden tukemista. Tämä lisäisi osallisuutta ja toisi maahanmuuttajille mahdollisuuden oman kaupungin ja alueen muuttamiseen ja kehittämiseen itselleen sopivammaksi, mikä taas toisi väriä myös muiden ihmisten ympäristöön.

5. TUKI- JA KOULUTUSTARPEET

Hyväksi koettuja koulutuksia ja tukitoimenpiteitä

- Pakolaisapu: Asumispakki, Naapuruussovittelu, Kotilo-hankkeen koulutus
- Silta: Neuvontapiste
- Internetissä paljon hyödyllistä materiaalia asumisen tukemiseksi (videoita)
- Koto-valmennus
- Lähiötaalo

Toimiva yhteistyö

- Järjestöjen MoVe-verkosto
- Silta kokoaa tahoja yhteen
- Kaupungin tahojen kiintiöpakolaisten vastaanotto- ja valmistelutyöryhmä
- Maahanmuuttajatyön asiakastyöryhmä
- Pakolaisia vastaanotettaessa eri toimijoiden välinen yhteistyö

Hyviksi koettuja tukitoimia ja koulutuksia maahanmuuttajien asumisen ja osallisuuden kehittämiseksi haastateltavat mainitsivat useita. Hyödyllisiksi koettiin muun muassa Lähiötaalo ja Sinkkola, Sillan neuvontapiste, Pakolaisavun Kotilo-hankkeen koulutus, Asumispakki ja Naapuruussovittelu, sekä koto-valmentajien tuki. Varsinkin Naapuruussovittelun mallia pidettiin hyödyntämisen arvoisena, mikäli Settlementti aikoo tulevaisuudessa kehittää esimerkiksi asumisneuvontatyötä. Lisäksi haastateltavien mukaan Internetissä on paljon hyödyllistä materiaalia asumisen tukemiseksi. Haastateltavien mukaan Syyrian kiintiöpakolaisilla on saapuessaan erittäin toimiva tukiverkko, kuten myös muilla pakolaisilla, joskin hiukan Syyriasta tulleita ohuempi. Muilla maahanmuuttajilla taas ei heidän mukaansa ole samanlaista kaupungin tukea, mutta järjestöjen apua huomattavasti enemmän.

Monet haastateltavista ovat sitä mieltä, että Joensuussa on maahanmuuttajien parissa toimivilla tahoilla melko hyvät yhteistyöverkostot. Hyödyllisiksi mainittiin muun muassa järjestöt yhteen kokoava MoVe-verkosto, maahanmuuttajapalvelut yhteen tuova Silta ja Maahanmuuttajatyön asiakastyöryhmä. He myös kokevat, että esimerkiksi pakolaisten vastaanottamisen suhteen yhteistyö ja tiedonanto eri toimijoiden välillä on

sujuvaa ja Joensuun kaupungin tahojen kiintiöpakolaisten vastaanotto- ja valmistelutyöryhmä toimii monen mielestä hyvin.

5.1 Kehitysideoita

Haastatteluista kävi ilmi, että eniten kehitystä toivottiin siihen, että maahanmuuttajille saataisiin menemään tietoa eri asumisen asioista, säännöistä ja suomalaisesta asumiskulttuurista jollakin tavalla. Koto-koulutuksissa maahanmuuttajat saavat jonkin verran tietoa suomalaisesta kulttuurista, mutta opettajasta riippuen tieto suomalaisesta asumiskulttuurista voi jäädä hyvinkin pintapuoliseksi.

Tähän liittyen yksi useissa haastatteluissa esiin noussut toivomus on tiedon saanti usealla eri kielellä. Myös kuvallisten ohjeiden käyttöä pohdittiin haastatteluissa. Toisaalta monet haastateltavat arvelivat esimerkiksi kuvia, videoita ja tekstejä olevan jo paljon valmiina, mutta apua toivottiin etenkin tiedon kokoamiseen esimerkiksi internetistä, ja sen käytön helpottamiseen. Sähköinen muoto tiedolle koettiin myös paperisia lappuja ja kuvia helpommaksi käyttää. Esimerkiksi ehdotettiin muistitikkua, johon olisi koottu tarpeellinen informaatio eri muotoihin, tai eri mobiililaitteilla toimivia opasvideoita.

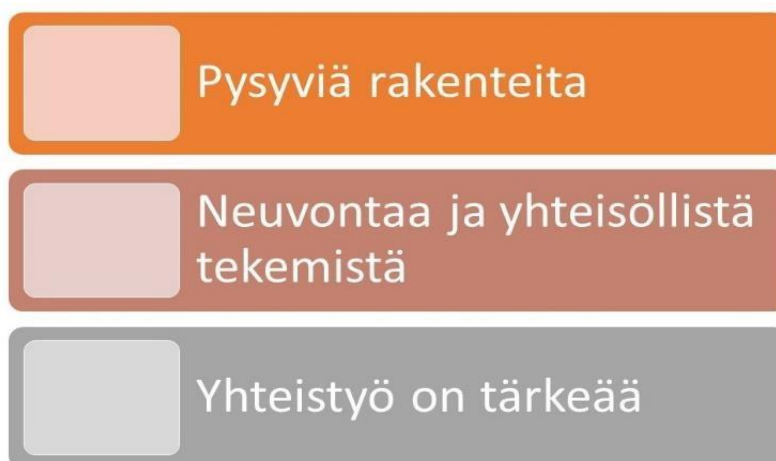
Neuvontaankin koettiin olevan tarvetta etenkin esimerkiksi kierrätyksessä ja sähkön säästämisenä. Myös puhelinyhteyden ja nettiyhteyden hankintaa

varten tarvittaisiin erillisiä infoja. Infoihin liittyy kuitenkin kieliongelma, eli se, millä kielellä niitä lopulta kannattaisi toteuttaa. Myös järjestöjen järjestämät kurssit nousivat esille tiedon välityksen väylinä. Esimerkiksi ruokakurssit tai asunnon sisustamiseen ja hankintoihin liittyvät asiat nostettiin esiin mahdollisina yhteistyömuotoina järjestöjen kanssa.

Yhteistyö vuokranantaja- ja talohuoltopuolen kanssa nähtiin tärkeänä, mutta siihen toivottiin vielä enemmän panostusta. Esimerkiksi talohuollon toivottiin olevan enemmän mukana alusta asti taloon muutettaessa, jotta kynnys olla talohuoltoon yhteydessä pienenisi. Myös asumisneuvojat haluttaisiin saada enemmän mukaan maahanmuuttajien asumisen ohjaukseen. Osassa haastatteluja haastateltavat pohtivat myös vuokranantajien tarvetta kulttuurisensitiiviseen koulutukseen, joka mahdollistaisi tiedotuksen monipuolisuuden.

Muina koulutus- ja tukitoimenpiteinä esiin nousivat aktiivisten taloyhtiötoimijoiden tukeminen ihmisten osallistamisessa taloyhtiötoimintaan, vertaisohjaajien koulutus asumisasioihin, sekä työntekijöille tiedon jakaminen ja koulutus heidän asiakkaistaan ja asiakkaiden taustoista, jotta ammattilaiset tietäisivät, miltä pohjalta lähtevät asumisen asioita selittämään.

5.2. Miten kehitetään?

Jo hankkeen suunnittelun lähtökohdaksi toivottiin pyrkimystä luoda pysyviä rakenteita tukemaan ammattilaisten työtä, jotta hankkeen sisältö jäisi oikeasti elämään osana ammattilaisten toimintaa. Haastateltavat kokivat myös, että sekä yksilölliselle tuelle ja neuvonnalle voisi olla tarvetta, mutta toisaalta myös yhteisöllinen tekeminen voisi tuottaa tuloksia. Ihmisillä voi olla myös suuri kynnys tulla kertomaan ongelmistaan, joten esimerkiksi yhteinen info voisi olla yksi toimiva ratkaisu tiedon levittämiseen.

Haastatteluissa yhteistyö nähtiin tärkeänä, ja monet toimijat kokivat Joensuun yhteistyöverkoston jo toimivaksi ja monipuoliseksi. Tosin asumisasioihin suoraan keskittyvää yhteistyöverkostoa ei Joensuussa ole, vaan asumisen asiat käsitellään muissa yhteistyöverkostoissa. Tiivistä yhteistyölinkkiä toivottiinkin esimerkiksi asukasohjaajien sekä muun talonhoitopuolen ja sosiaalipuolen työntekijöiden välille. Lisäksi ”tarpeen vaatiessa” erillinen asumisen asioihin keskittyvä tiimi -ajatus nousi esiin osassa haastatteluissa kehitysideana.

Kuitenkin yleisesti ottaen haastateltavat kokevat yhteistyökanavat toimiviksi ja hyviksi. Osassa haastatteluja pohdittiin, olisiko asunto- tai kiinteistöpuolella vielä tahoja, jotka kannattaisi ottaa mukaan yhteistyöverkostoihin. Lisäksi yliopiston tutkijoiden tulijoidenpalveluita mietittiin mahdolliseksi yhteistyökumppaniksi. Järjestöpuolelta toivottiin vielä laajempaa yhteistyötä eri toimijoiden, välillä, muun muassa vapaa-ajan palveluiden osalta ja myös Josna, Joensuun Seudun Nuorisoasuntoyhdistys, nähtiin tärkeänä kumppanina asumisasioissa.

Yleisesti yhteistyön toteutuminen nähtiin olevan kaikkien, niin toimijoiden kuin taloyhtiön asukkaidenkin, vastuulla. Yhteistyön pitäisi toimia myös tiedon ja työn jakamisessa, jotta esimerkiksi monen tahon ei tarvitse kääntää samaa asiaa vieraalle kielelle, kun tiedetään, että se käännös on jo olemassa.

Mitä erityisryhmiä tulisi huomioida?

- Pakolaiset, toisaalta ovat jo hyvin huomioitu
- Erilainen kulttuuristausta
 - vrt. maalta vai kaupungista?
- Nuorilla hyvä pohja koulusta
- Thai-kieliset
- Nuoret sinkkumiehet
- Kotiäidit
- Monilapsiset perheet
- Uudet elämän tilanteet
 - Ero
 - Ensimmäinen lapsi
- Kuulo-, näkö- ja liikuntavammaiset

Erityisryhmiä, jotka tulisi etenkin huomioida, nousi esiin useita. Pakolaiset olivat useimmin mainittu ja selkein erityistuen tarvitsija, mutta usein myös todettiin, että heillä on jo olemassa paljon enemmän palveluita, kuin muilla maahanmuuttajilla. Nuoret nousivat esiin positiivisesti, sillä yleensä he saavat koulutuksen kautta paljon informaatiota. Toisaalta vaihto-opiskelijoiden ajateltiin tarvitsevan asumisen ohjausta. Paluumuuttajat nousivat myös ikänsä puolesta omaksi ryhmäkseen, mutta toisaalta varsinkin Venäjältä heitä tulee enää nykyisin verrattain vähän Joensuuhun.

Selkeä erityisryhmä, jota haastatteluissa korostettiin, oli nimenomaan selvästi erilaisesta kulttuurista tulevat maahanmuuttajat, ja mahdollisesti etenkin maaseudulta kaupunkiin muuttavat maahanmuuttajat. Myös pitkään konfliktien keskellä asuneet tai esimerkiksi pakolaisleirillä kasvaneet nähtiin erityisen tuen tarvitsijoina.

Muina erityisryhminä haastatteluissa mainittiin thai-kieliset, joille voisi tehdä enemmän kirjallista materiaalia esimerkiksi asumisen säännöistä, nuoret sinkkumiehet, jotka voisivat kaivata ohjausta asumiseen taustasta riippumatta, kotiäidit, jotka ovat paljon yksin kotona lasten kanssa, monilapsiset perheet, ja esimerkiksi liikunta-, näkö- tai kuulovammaiset.

Myös ihmiset, jotka kohtaavat uuden elämäntilanteen, kuten eron tai ensimmäisen lapsen syntymän, nähtiin erityisryhmänä, sillä he joutuvat uudestaan tarkastelemaan myös asumisen asioita.

LÄHTEET

Selvitys perustuu seuraaviin haastatteluihin:

Asukasneuvoja 2015.

Hanketyöntekijä 2015.

Monikulttuurisen järjestötyön kehittäjä 1. 2015.

Monikulttuurisen järjestötyön kehittäjä 2. 2015.

Palveluohjaaja 2015.

Perhetyöntekijä 2015.

Sosiaaliohjaaja 2015.

Työvoimapalveluasiantuntija 2015.

Liite 4. Työelämäohjaajan kommentteja selvityksestä

Kommentteja selvityksestä 4.11.2015 / Ilona

Työn rakenne/ulkoasu/lukijaystävällisyys?

Minulla ei nyt tietysti ole sitä viimeisintä versiota eli versiota ilman lainauksia, mutta kommentoin aiemman selvityksen pohjalta. Mielestäni työ on selkeä ja helppolukuinen. Rakenne on suunniteltu hyvin selkeiksi kokonaisuuksiksi. Asiat etenevät työssä toimivalla tavalla, eli ensin on esitelty taustatietoja ja sitten päästy toiveisiin ja toimintaehdotuksiin.

Kaavioihin ja kuviin on tiivistetty hyvin olennaiset seikat niin, että pelkästään niitä katsomalla saa käsityksen siitä, mitä asioita haastatteluissa on tullut esille. Kuvat ovat siis hyvin informatiivisia ja helpottavat lukemista huomattavasti. Lisätietoa halutessaan voi lukea koko tekstin läpi.

Vastaako selvitys Setlementin tarpeisiin?

- **toiko se uutta/hyödyllistä tietoa?**
- **onnistuiko työn raja-
us?**

Selvitys vastaa mielestäni hyvin Setlementin monikulttuurisen asumisen hankkeen tarpeisiin. Se antaa kattavalla tavalla kuvaa maahanmuuttajien kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksistä maahanmuuttajien asumisen haasteista Joensuussa sekä toimintatoiveista hankkeen käytännön toteutukseen liittyen. On hyvä, että selvitystä varten on haastateltu eri alojen toimijoita (sosiaalitoimi, järjestöt, asumisen ja työllistämisen palvelut), jolloin saadaan erilaisia näkökulmia aiheeseen liittyen. Selvitys antaa uutta tietoa ja myös mahdollisuuden syventää tarvittaessa keskusteluja yhteistyötahoja edustavien haastateltavien kanssa.

Työ on rajattu suunnitelmien mukaisesti eli toteutettu hyvin yhdessä asettamiemme tavoitteiden mukaisesti. Kuitenkin se on tarpeeksi laaja antamaan tietoa hankkeen toimintaa ajatellen.

Aikooko Settlementti hyödyntää selvitystä tulevassa toiminnassa, miten?

Kyllä. Selvityksessä tulee esille hyvin konkreettisia käytännön toimintatoiveita, jotka toimivat pohjana hankkeessa toteutettavia toimintoja suunniteltaessa. Selvityksen lisäksi huomioidaan maahanmuuttajien ja muiden yhteistyötahojen toiveet. Selvitys antaa myös hyvää pohjatietoa siitä, mitkä asiat toimivat Joensuun seudulla eli mihin hankkeen aikana ei välttämättä tarvitse keskittyä.

Selvitys toimii näin ollen konkreettisesti toiminnan suunnittelun apuna. Sen myötä on saatu tärkeää tietoa erityisesti paikallisista kehityskohteista, joihin hankkeen toiminta tulee keskittymään.

Muita kommentteja?

Selvitys toteutettiin sovittujen aikataulujen ja tavoitteiden mukaan eli se palvelee hyvin tehtävänantoa. Vuorovaikutus ja asioista sopiminen Joensuun Settlementin ja selvityksen tehneiden opiskelijoiden kanssa on Settlementin näkökulmasta ollut toimivaa ja luontevaa.